

ΒΟΜΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΧΡΟΝΟΣ Α΄. — ΑΡΙΘΜΟΣ 4

Αθήνα, Νοέμβρης 25 — 1918

Τὸ φύλλο λεπτὰ 40. Στὸ ἐξωτερικὸ μισὸ φράγκο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ :

ΜΑΝΩΛΗ ΜΑΓΚΑΚΗ: Ἐπὶ τὸν ἐκείνου ἔργο του.
ΔΗΜ. ΒΟΥΓΥΡΑ: Τὸ μαγαζὶ τοῦ τσιγκοῦνη (τέλος).
ΦΑΝΗ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ: Ἀφροδίτη.
ΑΔ. Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΑ Στὸ σπίτι.
ΓΡΗΓ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ: Ἡ Αἰσθητικὴ (συνέχεια).
ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ : Γ. ΚΟΚΚΙΝΑΚΗ: Scripta manent. — Γ. ΒΡΗΣΙΜΙΤΖΑΚΗ: Σημείωση στὸ ἔργο τοῦ Καβάφη. — ΑΔ. Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΑ: Γιὰ ἓνα διήγημα. — ΖΩΗ καὶ ΤΕΧΝΗ: (Μουσικὸ σημεῖωμα. — Ἐκθέσεις : Γαλλινά, Παπαδημητρίου, Ἀριστέως-Noir.—† Ροστάν). ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ.

ΑΠΟ ΤΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΤΑ ΣΕΡΑΦΕΙΜ

Ὁνειρατά μου ἀπόκοσμα στὸν κόσμον ἐνσαρκωμένα
Καθὼς ἐκεῖνα ἀνέγκλιχα καὶ τόσο ἀγαπημένα,
Μορφές ποὺ πρωταντίκρυστα στοῦ νοῦ μου τὸν αἰθέρα,
Σκλάβο μὲ σέρνετε καθὼς τὴ νύχτα σέρνει ἡ μέρα.

Ὅταν στὴ φαντασία μου κάποια τραγούδια ἀνθίζουν
Καὶ νοιώθω ἐντὸς μου τὶς χαρὲς τοῦ ὄραίου νὰ πλημμυ-
(ρίζουν,

Μὰ κ' ὅταν τῆς ζωῆς βαθεῖα μὲ τυρανᾷ ἢ φοβέρα,
Σκλάβο μὲ σέρνετε καθὼς τὴ νύχτα σέρνει ἡ μέρα.

Ἐγὼ σὰς γέννησα μὰ ἐσεῖς ζωὴ μοῦχετε δώσει.
Κιὰν ἢ καρδιά μου νὰ χτυπᾷ γιὰ σὰς ἔχει ματώσει,
Ποτὲ κ' ἂν δὲ μὲ κρᾶξατε ἐραστὴ σας ἢ πατέρα,
Σκλάβο μὲ σέρνετε καθὼς τὴ νύχτα σέρνει ἡ μέρα.

ΟΤΑΝ ΠΕΘΑΝΕ

ΤΟ ΞΑΔΕΡΦΑΚΙ ΜΟΥ ΔΩΡΟΣ

Τ' ἄδικον καὶ τοῦ μάταιου κόσμου σύμβολο
Γιὰ μένα ὁ θάνατός σου πάντα ἐστάθη.
Τὸν πόνο μου ἀδερφοῦ καὶ μὸς δὲ θᾶφτανε,
Γιατὶ ἔβγαινε ἀπ' τὶς πίκρας μου τὰ βᾶθη.

Ἔτσι ἡ ζωὴ ἀπὸ μὲς μας ἐνῶ χάνεται
Πάνω στὴν ὁμορφιά της καὶ τὴ νιότη,
Πῶς ν' ἀπομείνη ἐντὸς μου κάτι ἀθάνατο
Μιὰ πίστη στὸ Θεό, στὸ Πνεῦμα, σ' ὅ,τι...

* *

ΗΛΙΕ ποῦσαι τῆς φύσεως ἢ μεγαλοφυῖα,
Τέτοιο ἓνα ἔρωτα γιὰ σὲ νοιώθω βαθὺ καὶ πλάνο,
Ποῦ λέω σκαρφαλώνοντας σὲ μιά σου ἀχτίδα ἐπάνω
Νὰ γίνωμουν μιὰ φλόγα σου μὲς τὴ δημιουργία.

* *

Ἄλοι σου, εἶπαι γραφτὸ στὴ δυστυχία νὰ λυώσης
Καὶ μένα νὰ μοιράζουμαι, μαζύ σου κάθε πόνο,
Ποιὲ δὲ σοῦλα σ' ἀγαπᾷ μὰ κ' ἂν τὸ πῶ θὰ νοιώσης
Ποιὰ εἶνε ἢ πίκρα ἐνὸς καὶ μὸς π' ἔρωτας εἶνε μόνο ;

ΜΑΝΩΛΗΣ ΜΑΓΚΑΚΗΣ

Τὸ Μαγαζὶ τοῦ Τσιγκοῦνη

(Συνέχεια καὶ τέλος).

Τὸ πρῶτ' ὁ Πατατίτσας βριακότανε σὲ κίνηση μεγάλη.
Κάρρα ἀπ' τὴ νύχτα, εἶχαν ἔρθει γεμάτα μούστο, μιὰ σω-
λήνα χοντρή καὶ μακρὰ σὰ φεῖδι μεγάλο, εἶχε ἀπλωθεῖ στὸ
μαγαζὶ, στὸ πάτωμά του, καὶ ἄνθρωποι μὲ σκοῦρες πουκα-
μίσεις, βρεμμένες, λερὲς ἀπ' τὸ μούστο, γυρίζανε, φωνά-
ζανε.

Τὸ μαγαζὶ τώρα, μύριζε μούστο δυνατά.

Παιδιά ἀπ' ἔξω, στεκόντουσαν καὶ κύταζαν καὶ πολλοὶ
γείτονες εἶχανε βγεῖ στὶς πόρτες τους.

Τρεῖς ἀπ' τοὺς ἀγωγιάτες μπήκαν καὶ καθίσανε σ' ἓνα
τραπέζι :

— Ἐ, μικρὴ !. ἔκανε ὁ ἓνας χτυπώντας ἐλαφρὰ, τόνα
χέρι στ' ἄλλο.

— Βάλλε χόρτα στὰ παιδιά ! φώναξε ὁ Πατατίτσας, μπαί-
νοντας μέσα, στὴ γυναῖκα του, ποῦχε ἀνεβῆ μὲ κόπο ἀπ'
τὸ ὑπόγειο. Καὶ κρασάκι !. Πρέπει νὰ τὰ περιποιηθοῦμε
τὰ παιδιά !.

— Τὶ χόρτα θὰ τοὺς ταῖσεις τοὺς ἀνθρώπους ! τοῦ εἶπε
κάποιος μ' ἓνα πακέτο καπνὸ στὸ χέρι, δὲν τοὺς δίνεις μα-
ρίδες ;.

— Πρῶτα τὰ χόρτα κ' ὕστερα οἱ μαρίδες !. τοῦ ἀπήν-
τησε ὁ Πατατίτσας. Σὺ νὰ κυττᾷς τὴ δουλιὰ σου. Ἐέρω γώ !.

Πήγαινε ἔξω, ἐρχότανε μέσα, κατέβαινε στὸ ὑπόγειο,
φώναζε σ' ἓνα γέρο καὶ σένα ξυπόλυτο κουρελιῆ ποῦχε κάτω,
καὶ τὸν βοηθοῦσαν, ἔβριζε, καὶ κάθε τόσο σήκωνε τὸ βρα-
κί του. Ἡ ματιὰ του, ὅταν ἐρχότανε μέσα, ἔπεφτε στοὺς
ἀγωγιάτες ποὺ τρώγανε. Αὐτοὶ ὅτι θᾶτρωγαν ἦτανε δικὰ του !
Ἔτσι συνηθίζοταν.

Κεῖνος ὁ πελάτης ποῦχε μιλήσει, καθόταν κ' ἔπινε μό-
νος. Εἶχε φάει ἓνα πιάτο μαρίδες, κ' εἶχε πιεῖ δυὸ ἑκατο-
στάρια, ποῦ, καθὼς ἐρχόνταν, ἡ ματιὰ τοῦ Πατατίτσα ἔπε-
σε μέσα.

Ἔμεινε εὐχαριστημένος. Ὁ μικρὸς γιὸς του τάχε πάει
δυὸ δάχτυλα σωστά, κάτω.

Τὸ ἴδιο εἶδε καὶ στὴν κόρη του, τὴ μικρὴ. Εἶχε ὅμως,
προσέξει καὶ σ' ἓνα ἄλλο. Πῶς τὰ μικρά, ἅμα πήγαιναν τὸ
κρασί, δὲν τᾶκουμπούσανε νὰ τὸ μεράσουν οἱ πελάτες, ἀλλὰ
γρήγορα πέρνονταν ἀπ' τὸ τραπέζι ἓνα ποτήρι, ὄχιγανε μέ-
σα, πρὶν δοῦν οἱ ἀγωγιάτες, ἢ ὁ πελάτης, ποῦ κολάτσιζαν,
πόσο ἔλειπε.

— Ἐσφιτέρια γινίκανε !. εἶπε μὲ τὸ νοῦ του καὶ κύτταξε
ἔξω.

Είδε ένα παιδάκι να έχει σταθεῖ στην πόρτα ἀπ' ἔξω κρατώντας μιὰ ποτίλια ἀπ' ἄσπρο γυάλι, χοντρή πολὺ κάτω.

— Τίνε μικρὸ ; τὸ ῥώτησε.

— Ὁ κύρ Μιχάλης, τοῦ ἀπήντησε αὐτό, μοῦπε νὰ μοῦ δώσεις μιὰ ὀκᾶ κρασί !.

— Ὁ κύρ Μιχάλης !. Ὅτι θέλει ὁ κύρ Μιχάλης !. Φέρτο παιδί μου !. Ἐσὺ τί τὸν ἔχει τὸν κύρ Μιχάλη ;. Α, μπάρμπα !. Νὰ τοῦ μοιάσεις, παιδί μου, νὰ τοῦ μοιάσεις !. Εἶνε χρυσός, χρυσός, διαμαντένιος ἄνθρωπος !.

Πῆγε στὸ τεζάκι, ἄφησε τὴν μποτίλια καὶ πῆρε τὴν ὀκᾶ :

— Βρέ, ἔκανε στὸ γιό του, ἔλα πλύνε τὴ μποτίλια, καλὰ καὶ μὲ προσοχή, μὴν τὴ σπάσεις !.

Ἔστερα προχώρησε στὸ στόμιο τοῦ ὑπογείου :

— Πᾶρε δῶ ! φώναξε χτυπώντας τὴν ὀκᾶ σὰ κάγκελα ποὺ φράζανε τὸ ὑπόγειο, Ἔ, Παναγιωτίτσα !. Πᾶρε δῶ νὰ γεμίσεις τὴν ὀκᾶ !. Εἶνε γιὰ τὸν κύρ Μιχάλη, γιὰ τὸν φίλο μου τὸν κύρ Μιχάλη !. Ἔλα δῶ μωρή, εἶπε στρέφοντας στὴν κόρη του τὴ μικρὴ, πηγαινέτη στὴ μητέρα σου !. Εἶνε γιὰ τὸν κύρ Μιχάλη !. Νὰ τῆς τὸ πῆς, ἀκούς ;.

Τραβήχτηκε πίσω στὸν πάγκο του, τρίβοντας τὰ χέρια του.

— Α, α !. ἔκανε μὲνα γέλιο σιωπηλό, μωρὸ ξέρω γώ, τί κάνω !. σεῖς δὲν ἔχετε κοκκῆτσι μυαλό !. Θὰ μοῦ πῆ ἐμένα !..

Μιὰ σκηνὴ ποὺ τοῦ εἶχε κάνει ἡ γυναῖκα του, τοῦ εἶχε ἔρθει στὸ νοῦ.

Καθὼς αὐτὸς, γύριζε ποὺ εἶχε συνοδέψει τὸν κύρ Μιχάλη, παρουσιάστηκε σὰ λύκος, ἔτσι τοῦ φάνηκε, ἡ γυναῖκα του, καὶ τοῦ εἶπε :

— Γιὰ ἔλα νὰ σοῦ πῶ !.

Καὶ τοῦ ἄρχισε γρήγορα, γρήγορα :

— Μὰ τίνε αὐτὰ, δὲν εἶχες λεφτὰ καὶ δανίζεσαι.. Τί ῥεζιλίκια εἶνε αὐτὰ !.

Εἶχε καταλάβει πῶς πῆρε λεφτὰ ἀπ' τὸν κύρ Μιχάλη..

— Τί σὲ μέλλει σένα ; τῆς ἀπήντησε αὐτὸς, ἐγὼ κάνω τὴ δουλιὰ μου !. Τί νὰ σοῦ πῶ ; ἐσὺ δὲν καταλαβαίνεις ἀπ' αὐτὰ ! Ἄσε με !.

Καὶ ὅταν αὐτὴ ἐπέμενε καὶ τοῦ κόλησε τσιμπούρη, ὅπως τῆς τὸ εἶπε, τῆς ἀπήντησε :

— Μωρή, ξέρω τί κάνω γώ !. Δῶ θὰ πᾶνε αὐτὰ, ἐδῶ θὰ τὰ φᾶνε !. ξέρω γώ τί κάνω !. Αὐτὰ εἶνε κέρδος !. Μὰ ποὺ ξέρεις σύ, ἀπ' αὐτὰ ;. Τὸ ἀν ἔχω λεφτὰ, ἢ δὲν ἔχω, εἶνε δικιά μου δουλιὰ !.

— Ἄν ἔχω λεφτὰ !. Μωρὸ ἔχω λεφτὰ κ' ἔχω !. εἶπε τώρα ποὺ τὰ σκεπτόταν ὁ Πατατίτσας μ' ἓνα κούνημα τοῦ κεφαλιοῦ. Ἔχω λεφτὰ, ἔχω, μὰ ἐδῶ θέλει διπλωματία !. Νάτα !. Εἶδες ; Ἄντὶ μισή,, μιὰ !.

— Πόσα ἔχω ; τὸν ῥώτησε ὁ πελάτης, ποὺ καθότανε μόνος.

— Μίλησες ; τοῦ εἶπε ὁ Πατατίτσας στρέφοντας.

— Πόσα ἔχει ῥωτᾶ, τοῦ ἀπήντησε ἡ κόρη του ἡ μικρὴ !

Ὁ Πατατίτσας πλησίασε τὸ μαυροπίνακα καὶ λογάρισε.

— Μιὰ καὶ πενήντα ! εἶπε,

— Σὰν πολλὰ μὰς τὰ λές, κύρ Πατατίτσα !.

— Τί, τί ; πολλὰ ; Ἔλα Χριστέ καὶ Παναγιὰ καὶ ἅγιε Φανούριε !. ἔκανε ὁ Πατατίτσας μὲ ὕφος ἀστείο, ἀνοίγοντας τὰ χέρια. Ἀκρίβεις, χριστιανέ μου, ἀκρίβεις !. Τί νὰ σοῦ κάνω γώ !. Νά... .

— Ἔλα πάρτα κ' ἄστα !.

Ὁ Πατατίτσας πῆρε τὰ λεφτὰ τὰ μέτρησε καὶ τᾶρριξε στὴ τσέπη του.

— Τώρα θὰ κερᾶσω γώ !.

— Ὅχι, ὄχι !. ἔκανε ὁ πελάτης καὶ σηκώθηκε. Καὶ νὰ σοῦ πῶ, σὲ ἀποχαιρετῶ, γιὰ τὴ θὰ πάω σὲ μιὰ κλινική, γιὰ νὰ κάνω ἐγχείρηση !.

— Τί μοῦ λές !. ἐγχείρηση !.

— Ἄστα !. Βάσανα, βάσανα δὲ λείπουν τὰ βάσανα !.

Ὁ Πατατίτσας φοβήθηκε γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ πελάτη του, ἀλλὰ γρήγορα ἠσύχασε ποὺ σκέφτηκε πῶς δὲν εἶχε κανένα μεγάλο συμφέρο ἀπ' αὐτὸν καὶ οὔτε περιμένε κανένα καλό..

Ὁ πελάτης τὸν χαιρέτησε κ' ἔφυγε. Ὁ Πατατίτσας στράφηκε στὴν κόρη του τὴ μεγάλη :

— Αὐτὸς δὲ μὰς θέλει τίποτα ἄλλο ; τὴ ῥώτησε. Μὴν εἶχε πάρει καπνό, τέτοιο..

— Ὅχι !. Πάλι δὲ ξέρω..

— Ἐσὺ ξέρεις ; ῥώτησε τὴ μικρὴ του κόρη ποὺ στεκόταν κ' ἄκουγε.

— Ὅχι, ὄχι, δὲν ἔχει !. Κ' ὕστερα θάτανε γραμμένα !.

— Νὰ προσέχετε, νὰ προσέχετε, ὅλα γραμμένα !. τίς συμβούλεψε ὁ Πατατίτσας, ἐδῶ εἶνε ζωὴ καὶ θάνατος !.

* *

Τὸ μεσημέρι εἶχε ἔρθει ὁ ἥλιος ἔξω δυνατὰ φώτιζε. Μέσα τὸ μαγαζὶ ἦταν γεμάτο κόσμο, ἀπ' ἐργατικούς, ποὺ τρώγανε.

Ὁ Πατατίτσας δὲν ἦταν ἐκεῖ. Ἡ γυναῖκα του χοντρή τετράγωνη, βρισκότανε στὴ μέση τοῦ μαγαζιοῦ, καὶ διεύθυνε.

Τὰ κάρρα περιμέναν ἀπ' ἔξω καὶ τ' ἄλογα, μερικὰ ξεξεμμένα, μασοῦσαν τὸ σανό τους. Οἱ ἀγωγιάτες μέσ' τὸ μαγαζὶ, τρώγαν, πίνανε.. Τὰ μικρὰ τρέχανε στὴν κάθε προσταγή, καὶ ἡ κόρη ἡ μεγάλη, ὄρθια μπρὸς τὸ τεζάκι, μοίραζε τὰ φαγιὰ.

Ἡ μυρουδιά τοῦ μούστου ἔβγαине δυνατὴ, ἔβγαине ἀπ' τὸ πάτωμα, ποὺ τότε βρεμμένο ὁ μούστος, ἀπ' τὸ ὑπόγειο ποὺ ἡ πόρτα του ἦταν ἀνοιχτὴ κ' ἔδειχνε τὸ μαῦρο βάθος του. Καὶ οἱ μύγες σύννεφο σωστό, γυρίζανε.

Κάποιος ἄρχισε νὰ τραγουδᾷ :

Μ' ἔκαψες, μ' ἔκαψες μ' ἔκαψες ποὺ νὰ καεῖς...

Ὁ Πατατίτσας ἦρθε ξαναμμένος καὶ στάθηκε στὴν πόρτα.

— Μὰ τί ἔγινες ! τοῦ εἶπε ἓνας ἀγωγιάνης ἀνοίγοντας τὰ χέρια.

Ἡ γυναῖκα του τοῦ ἔρριξε μιὰ ματιὰ καὶ προχώρησε σιγὰ σὺν χώρισμα καὶ χάθηκε.

Ὁ Πατατίτσας πλησίασε τοὺς ἀγωγιάτες :

— Μιὰ δουλιτσα εἶχα !.

— Κᾶτσε.

Πῆρε μιὰ καρτέλα καὶ κᾶθισε κοντὰ τους.

— Ἔφαγες ; τὸν ῥώτησε ἄλλος ἀγωγιάνης.

— Ὅχι. Κάτι τσίμπησα ὅμως, γιὰ τὸ σκουλίκι !.

— Μωρή, φέρε κάμποσες μαριδες καὶ ψωμί !.

— Πολλὰ μοῦ πῆγανε σήμερα, εἶπε μὲ τὸ νοῦ, πολλὰ !.

Τὸν ἄτιμο !. Γιὰ ἓνα κομματάκι γουρουνόπουλο, νὰ μοῦ πάρει μιὰ κ' ὀγδόντα !. Πολλὰ, πολλὰ ! Ἔπρεπε νὰ μὴ φάω τὸ δεύτερο !

— Γιὰ λέγε τί εἶδες μέσα ; τὸν ῥώτησε ὁ πρῶτος ἀγωγιάνης, ἓνας ξανθὸς πολὺ, σχεδὸν μᾶσπρα μαλλιά, μουστάκια.

— Τί νὰ δῶ !. Νὰ κόσμος, κυράτσες, σουσουράδες ! Ὅλα τὰ τέτοια ! τοῦ ἀπήντησε. Ὑστερα μὲ τὸ νοῦ του :

— Πολλὰ, πολλὰ σήμερα !. Οἰκονομία πρέπει !. Ἐπειτα, τί διάολο, ἤθελα καὶ τὸ σαλάμι !. Νὰ αὐτὰ κάνω γώ !. Δὲν ἔκανα καλὰ !. Μωρὸ, καλὰ ἔκανα !

Ἡ κόρη του ἡ μικρὴ τοῦ ἔφερε τὶς μαριδες καὶ τὸ ψωμί.

— Θερισὸ σωστό εἶμαι ! Πάλι θὰ φάω ! σκέφτηκε, νὰ τί θὰ πῆ νάχεις γερὸ στομάχι !. Δὲ βαριέσαι !. Μωρὸ, τρῶε, πίνε !. Αὐτὴ εἶνε ἡ ζωὴ !

Δὲν εἶχε ὅμως, ὄρεξη γιὰ ὀμιλίας, κ' ἔτρωγε σὰ σκεπτικὺς, γιὰ τὸ σκεπτόταν πιά τίποτα. Ἄλλ' ἤπιε πολὺ, ἄδειαζε τὸ ποτήρι του μὲ μῖας, κ' αὐτὸ ἔκανε τὰ μάτια του νὰ λάμπουν.

Οἱ ἀγωγιάτες σηκώθηκαν. Ἡ κόρη του ἡ μεγάλη, εἶχε ἀφήσει τὸ τεζάκι πιά, κ' εἶχε φύγει.

* *

Ὁ Πατατίτσας εἶχε γίνε πάλι γελαστός. Μιλοῦσε, ἔλεγε ἀστεῖα στοὺς ἀγωγιάτες, ποὺ ἄδειαζαν τὸ μούστο, πείραζε ἓνα χοντρὸ ποῦχε καθίθει ἀπ' ἔξω, κ' ἔπινε. Καὶ γιὰ λίγο, τοῦκανε συντροφιά στὸ κρασί, ποὺ πῆγε καὶ τοῦφερε μόνος Πάνω ὅμως, ποὺ τὸ πίνανε, φάνηκε ἡ γυναῖκα του :

— Σ' ἤθελα ! τοῦ εἶπε σκυθρωπὴ κ' ἔφυγε.

— Μιὰ στιγμουλά !. ἔκανε ὁ Πατατίτσας στὸ χοντρὸ, ἀφοῦ ἤπιε τὸ κρασί του, καὶ σηκώθηκε καὶ μπῆκε μέσα.

Ἐνας ἀγωγιάνης πλησιάζοντας στὸ τραπέζι τοῦ χοντροῦ, ἔβγαλε τὸ πακέτο του γιὰ νὰ κάνει τσιγάρο.

— Τί χρυσὸς ἄνθρωπος !. εἶπε στὸ χοντρὸ, γιὰ τὸν Πατατίτσα. Ἡ γυναῖκα του ὅμως εἶνε !. Βάρδα ! Θερισὸ μανάχο !.

Ὁ χοντρὸς κούνησε τὸ κεφάλι μὲ μικρὸ χαμόγελο :

— Ἰσα, ἴσα, εἶπε, ἐδῶ ἔπεσες ὅξω !. Ἡ γυναῖκα του εἶνε χρυσὴ καὶ δουλευτοῦ !. Ἄν δὲν ἦταν αὐτὴ, ποτὲ δὲ θάπιανε λεφτὰ ὁ Πατατίτσας ! Αὐτὴ, αὐτὴ ποὺ βλέπεις ἐκεῖ, εἶχε τὸν παρᾶ, γιὰ τὴ δούλευε ἀπ' τὰ μικρὰ τῆς χρόνια !.

Ἐφκίαζε τὸ φούρνο αὐτὸν ἐδῶ, τὸ διπλανό !. καὶ ζύμωνε, δούλευε χρόνια ! Ὑστερα ἔκανε τοῦτο δῶ τὸ μαγαζὶ !. Ὁ Πατατίτσας τί ἔκανε ; τὴν τρίπλα του ! Αὐτὸς ἀπὸ τίποτα δὲ σκαμπάζει ! νά !. πρὶν τὴν πάρει, τὸ ξέρουνε ὅλοι δῶ οἱ παλιοί, γύριζε στοὺς δρόμους, γιὰ μποτίλιες καὶ μποτιλάκια !.

— Ὅστε δικὸς τους εἶνε κ' ὁ φούρνος !

— Ναί, ναί, τὸν ἔχουνε τώρα νοικιάσει !. Καὶ τὸ κᾶφενεῖο αὐτό, δίπλα, ἀπ' ἐδῶ στὸ ῥέμα ἀντίκρυ, καὶ τὸ μανάβικο !. Μὰ ἅμα πιαστεῖ κανεῖς, κάνει καὶ περισσότερα !. Κοντὰ στὸ νοῦ κ' ἡ γνώση !.

— Ὅστε τὸν ἔχουνε καλὰ τὸν Περδίχη !

— Τὸν ἔχουνε !. μὰ τί νὰ τὸν κάνεις !. Δὲν εἶδες τὴν..

Πάσανε γιὰ τὴ μέσα ἀκουστήκανε δυνατὲς ὀμιλίες. Ὁ Πατατίτσας μιλοῦσε θυμωμένος καὶ δυνατὰ.

* *

Ὁ Πατατίτσας ἐνόμιζε, ὅταν τὸν φώναξε ἡ γυναῖκα του, πῶς θὰ τοῦ κάνει κάποια παρατήρηση, γιὰ τὴ ἄφησε τὸ μαγαζὶ κ' ἔφυγε, ἐνῶ εἶχανε μουστιές. Καὶ γρήγορα σκέφτηκε, τί νὰ τῆς πῆ.

Βρῆκε τὴ γυναῖκα του στὸ χώρισμα, μὲ τὴ μεγάλη του κόρη. Αὐτὴ, ἡ κόρη του, ἅμα τὸν εἶδε, ἔφυγε καὶ βγήκε ἔξω, στὴν αὐλὴ. Καθὼς ἔφευγε, φάνηκε τὸ φουστάνι τῆς σχισμένο.

— Μὰ δὲν τὸ ῥάβει ! εἶπε στὴ γυναῖκα του.

— Τί νὰ ῥάψει ; τοῦ ἀπήντησε ἡ γυναῖκα του μ' ἓνα κούνημα γρήγορο τοῦ κεφαλιοῦ, τί νὰ ῥάψει ; Ἰσα, ἴσα γι' αὐτὸ σ' ἤθελα !. Ἀφοῦ εἶνε ὄλο σάπιο πιά ! Πρέπει νὰ μοῦ δώσεις λεφτὰ νὰ τῆς πάρω ῥοῦχα !.

Ὁ Πατατίτσας ἔσφιξε τὶς γροθιές του :

— Τί λές ! εἶπε σὰ νὰ γαύγιζε κ' ἔδειχνε τὰ δόντια του μαζί, εἶνε περίσταση τώρα, γιὰ ῥοῦχα ; Εἶσε καλὰ ;.

— Δὲ ξέρω τ' εἶμαι, ξέρω νὰ σοῦ πῶ, πῶς εἶνε ἀμαρτία κοτζάμι κορίτσι νὰ τῶχουμε ἔτσι !. Καὶ ἀν δὲν εἶχαμε, καλὰ !. Ἀλλὰ νάχεις καὶ νὰ μὴν τοῦ κάνεις τίποτα, εἶνε ἀμαρτία μεγάλη !.

Ὁ Πατατίτσας κουνούσε τὸ κεφάλι του χωρὶς νὰ ἀπαντήσει, ἢ μὴ βρισκοντας τίποτα νὰ πῆ, καὶ περπάτησε λίγο.

Κύτταξε ἓνα σωρὸ ῥοῦχα πλιμμένα, στεγνὰ καὶ ῥιχμένα πάνω σὲ μιὰ παλιοκασέλα, ἔπειτα ἔξω, ἀπ' τὴν ἀνοιχτὴ πόρτα..

Ἡ κόρη του στεκότανε στὴ μέση τῆς αὐλῆς. Τὸ σχίσσιμο τοῦ φορέματός τῆς φαινόταν καλὰ. Εἶδε τὸ πρόσωπό τῆς ἄσπρο, καθαρὸ..

Λύπη ἔκανε νὰ τοῦ ἔρθει, ἀλλὰ τὸν πείραξε, τὸν ἐνόχλησε αὐτὴ, καὶ γύρισε γρήγορα μέσα.

— Γιὰ λέγε λοιπόν ! τοῦ εἶπε ἡ γυναῖκα του.

— Τί νὰ πῶ ! δὲ λέω τίποτα !

— Δὲ λές τίποτα ;

Καὶ ἡ γυναῖκα του, ποὺ δειχνόταν ἤσυχη ἴσαμε τότε, ἄναψε :

— Ἔτσι ἔ ; δὲ λές τίποτα ;. Λοιπόν, δὲν εἶνε κόρη σου αὐτὴ, ἔ ; δὲν εἶνε ;. Μά, μά, τί νὰ σοῦ πῶ, ἔχεις καρδιά ἐσύ, ἔχεις, πές μου ;. Δὲν τὸ πονεῖς, δὲν τὸ πονεῖς καθόλου !. Μά, ἀν τὸ πονοῦσες, θὰ τᾶφινες ὄλο νὰ σοῦ τηγανίζει, ἀπ' τὸ πρῶτὸ μὸλις φέξει, ὡς τὸ βράδυ ! νὰ βρῖσκεται στὴ φωτιά, στὸ τεζάκι, μέσα στοὺς παλιομόρτες !. Καὶ νὰ βλέπει, τὸ δυστυχημένο, ἄλλα κορίτσια νὰ πηγαινουνε σχολεῖο, στὴ μοδίστρα, ντυμένα σὰν ἀρχοτοποῦλες !. κιάντὴ νὰ κυλιέται μέσ' τὴ βρώμα !. Μὰ σὺ φροντίζεις ποτέ, γιὰ τὰ παιδιὰ σου ; φροντίζεις μόνο γιὰ νὰ μπικρολιάζεις !.

— Καλὰ, καλὰ, τὰ παραεῖπες !. στάσου τώρα !. Ναί, ναί, σωστά ! Ἔπρεπε νὰ τὴν κάνω μοδιστρούλα καὶ νὰ τὴ ντύνω σὰν κούκλα, γιὰ νὰ τρέχουν πίσω τῆς οἱ ἀγαπητικοί !.

— Ἄστα αὐτὰ, ἄστα !. τὸν διέκοψε ἡ γυναῖκα του. Ἄλοὶ ποὺ τῶχει ἡ κούτρα του νὰ κατεβάσει ψῆρες !. Καὶ μέσα στὸ παλιομάγαζο ποὺ τὴν ἔχεις, εἶνε καλλίτερα ;.

“ΒΩΜΟΣ,”

ΔΥΟ ΦΟΡΕΣ ΤΟ ΜΗΝΑ — ΣΕΛΙΔΕΣ 12

Συνορομή προπληρωτέα 10 δεχ. φρ. το χρόνο· σὲ καλὸ χαρ-
τι δεχ. φρ. 25. Συνορομές καὶ ὅτι ἄλλα στέλνονται στὸν κ. Σπύ-
ρο Μόσχο, Περικλέους 28 — Ἀθήνα.

Ὁ κανγᾶς ἐφούντωσε. Ὁ χοντρὸς κ' ὁ ἀγωγιᾶτης γέ-
ροντας λίγο στήν πόρτα, ἄκουσαν τὸν Πατατίτσα νὰ λέει :

— Δὲν πιστεύω σὲ τίποτις ! Οἱ ἄγιοι εἶνε γιὰ κερεὶ καὶ
λάδι ! Γιὰ τὴν ψυχὴ μου ;· ἂν εἶνε κακιά, ἅμα πεθάνω,
τινάξω τὰ πέταλα, ἄς τὴν πάρει ὁ Θεὸς νὰν τὴν φάει γιὰ
νὰ χορτάσει !.

— Εἶσε μεθυσιμένος, καϊμένε !.

Ὁ χοντρὸς εἶδε τὸν ἀγωγιᾶτη κ' ὁ ἀγωγιᾶτης τὸ χον-
τροὺ καὶ κούνησαν τὸ κεφάλι.

**

Ὁ Πατατίτσας κοιμήθηκε βαριά, ὅπως πάντα, ἀλλ'
αὐτὴ τὴ βραδυνά, εἶδε ὄνειρο.

Εἶδε ὅτι βρισκότανε στὸ μαγαζὶ του, ὅπου δὲν ὑπῆρχε
κανεὶς, ἦταν ἔρημο. Ἐνα φῶς μικρὸ φώτιζε τὸ μαγαζὶ,
ὅπου τὰ πράγματα ἦταν ἄνω, κάτω, καὶ σὲ μιὰ κλούβα,
ποῦ εἶχε μιὰ φορὰ, πέρδικα κλεισιμένη, ἕνα πουλὶ ὅμοιο μὲ
γεράκι, ἀλλὰ πράσινο πολὺ, βρισκότανε. Ξαφνικὰ εἶδε μέσ'
τὸ χῶρισμα καπνὸ, κ' ἔτρεξε φωνάζοντας. Τότε μὲ μιᾶς, μὲ
τὶς φλόγες ποῦ φανήκαν, ἄνθρωποι πολλοί, γυναῖκες ἄν-
τρες παρουσιαστήκανε μέσα τρέχοντας, ἀνακατωμένοι..

Ἐύπνησε τὸ πρωτὶ, καθὼς ἔβλεπε, πῶς γύριζε σὲ κάποια
ἐρήπεια καμένα μαγαζιῶν γνωστοῦ του. Καὶ τοῦ φάνηκε,
ὅταν ξύπνησε, πῶς ἀλήθεια εἶχε καεὶ καίνο τὸ μαγαζὶ, ἀλλά,
μετὰ μικρὴ σκέψη, εἶδε ὅτι ἦταν ὄνειρο.

Σηκώθηκε, ἐνῶ ἀκόμα ἦ γυναῖκα του καὶ τὰ παιδιὰ του
κοιμῶνταν.

Ἄνοιξε τὸ παράθυρο καὶ τὶς πόρτες τοῦ μαγαζιῶν. Ἐξῶ
ἦταν ἡσυχία ἀκόμα, στοὺς δρόμους.

Αἰσθανόταν ὅμως, καὶ τὸ παρατήρησε, κάποιο φόβο..

— Μπᾶ, τί ἔχω !. εἶπε.

Μέσα σ' ἕνα πιάτο, πάνω στὸ τζᾶκι, εἶχανε μείνει κά-
μποσες μαριδες, ἀπ' ἐκεῖνες ποῦχε τηγανίσει ἢ κῶρη του.

Πρώτη φορὰ θυμῆθηκε τὴν κόρη μὲ κάποια συγκίνηση.
Καὶ τὴν εἶδε μὲ τὸ ξεσχισμένο φουστάνι της.

— Ἀσχημα ἔκανα, εἶπε· Αἰσθάνθηκε ὅμως νὰ γκίξεται
κάπου, ποῦ πονοῦσε περισσότερο.

— Μὰ τί εἶπα γώ ; δικαιολογήθηκε στὸν ἑαυτὸ του,
ἀφοῦ περπάτησε λίγο, εἶνε περίσταση αὐτὴ ; Μουσιτιὲς πράξι-
ματα, ὅλα μαζί !. Ἄς περάσει ὅπως κ' ὅπως, κ' ὕστερα
βλέπουμε !.

Καὶ πῆγε καὶ στάθηκε σὴν πόρτα.

Στὸν καθαρὸ οὐρανὸ ἢ σελήνην σὰ συννεφάκι λευκὸ καὶ
σὰν κρανίον, καύκαλο, ἦτανε μόνο.

Ὁ Πατατίτσας κῦταξε νὰ δεῖ τὸν ἥλιο.

— Πιὸ τεμπέλης ἀπὸ μένα ! σκέφτηκε. Ἀλλὰ τί ὥρα
νᾶνε ;

Ἦ ὥρα του ἔδειχνε ἑφτά καὶ δέκα.

— Μπᾶ !. κάνει λάθος !. Θὰ τῶβαλα κακὰ χτὲς τὸ βρά-
δυ. Μὰ ὅπως εἶμουνα γώ !.

Χαμογέλασε κουνώντας τὸ κεφάλι.

— Μὰ γιὰ νὰ δοῦμε, μὴ βγῆκε κ' εἶνε κανένα σύννε-
φο μπρὸς ;

Καὶ γρήγορος σὰν παιδὶ κ' ἑλαφρὸς, ἔτσι τοῦ φάνηκε,
βγῆκε καὶ πῆρε τὸν ἀνηφορικὸ δρόμο, γιὰ νὰ δεῖ.

— Μωρέ, σὰν παιδὶ εἶμαι ἀκόμα !. Νὰ ἅμα κάνεις ζωὴ
καλή !.

Τὸ βουνὸ ἦταν καθαρὸ ἀπὸ σύννεφα, ἀλλὰ πάνω στὴ
μανριδερή του ῥάχη, μιὰ ἀκτίνα λεπτὴ εἶδε, νὰ τρέμει σὰ
νάταν τρίχα τοῦ γέροντος ἡλίου, καὶ τὴ φυσοῦσε ἀέρας. Ἐπειτα,
ἢ ἀκτίνα αὐτὴ, νὰ γίνεται πιὸ δυνατὴ καὶ μιὰ λάμψη νὰ
κυκλῶνει τὸ βουνό. Ἦ ἀκτίνα χάθηκε καὶ μιὰ ἄλλη πλα-
τειά, χρωματιστὴ, ὅμοια δὲ οὐρὰ παγωνιοῦ ἐπρόβαλε :

Ὁ ἥλιος τὸν εἰσφύρανε, τοῦφερε κάτι, ποῦ ἢ νύχτα, ἢ
τὰ ὄνειρα τοῦ τῶχαν ἀφαιρέσει.

Μέσα στὸ σπίτι ἄκουσε μιὰ φωνή, τὴ φωνὴ τῆς γυναι-
κας του, κάποιον νὰ φωνάζει, καὶ ἐπειδὴ ἢ φωνὴ ξεκολου-
θοῦσε ἀνησύχως :

— Μὰ τί διάλογο φωνάζει ;.

Ἦ φωνὴ ἔπαψε, ὅλλὰ καθὼς πῆγαινε νὰ μπεῖ στὸ χῶ-
ρισμα, νὰ καὶ φάνηκε ἢ γυναῖκα του νᾶρχεται ὀρηκτικιά,
ξεμαλλιασμένη, χωρὶς νᾶχη τυλιγμένο μὲ τὸ μαντιλὶ τὸ κε-
φάλι της..

— Ἦ Κούλα, δὲν εἶνε δῶ ; τὸν ῥώτησε.

— Ὁχι, δὲν εἶνε !. Δὲν εἶνε μέσα ; τῆς εἶπε αὐτὸς καὶ
τρόμαξε.

— Δὲν εἶνε !. Μπᾶ σὲ καλὸ ! Καὶ τὴ φωνάζω τίση ὥρα !
Καὶ στράφηκε πάλι καὶ διενθύνθηκε μέσα. Αὐτὸς τὴν
ἀκολούθησε, ἀλλ' ἄκουσε μέσα νὰ χτυποῦνε σὲ σιδερένιο
τραπέζι πάνω, δυνατὰ.

— Ὅρίστε !. Θὰ μὸς γδίσουνε κ' ὄλας !.

Ἦ ὕστερα στὴ γυναῖκα του :

— Γιὰ κύττα, κάπου θᾶνε, μὴν κάνεις ἔτοι !. Στὸ
σταῦλο, στὰ καμαράκια !. γιὰ κύττα !.

Καὶ πῆγε μέσ' τὸ μαγαζὶ.

Ἦταν ἕνα κοριτσάκι καὶ ζητοῦσε ζάχαρη. Λίγο ἔλειπε
νὰ τὸ βροῖσει. Τοῦ ἔδωσε γρήγορα, γιὰ τὴν εἶχε ἔτοιμη σὲ
χωνιά.

— Ποῦ στὸ διάλογο, εἶπε, νὰ πῆγε ;. Ἔχει γοῖστο νᾶνε
τίποτα !.

Ταράχτηκε πολὺ καὶ τρόμαξε :

— Πωπῶ, ἔξοδα !. Ἀλλοίμονό μας !. ἔκανε.

Στὸ νοῦ του ἦρθε, ἢ ξανάρθε, μὴ αὐτὴ ἔφυγε μὲ κά-
ποιον, ἀλλὰ δὲ μπόρεσε νὰ σταθεῖ. Κάτι κακὸ εἶχε γίνει..

Καὶ πῆγε πάλι νὰ δεῖ. Καθὼς περνοῦσε τὸ χῶρισμα,
ποῦ ἦταν ἢ σκάφη καὶ ἢ τροῦμπα, ἄκουσε φωνὲς ξεφω-
νητὰ τρομερά..

— Νά, νάτο !. συφορά !. Ἀχ ἢ κακούργα τί μοῦκανε !.
φώναξε κ' αὐτὸς ὀρμώντας ἔξω στήν αὐλή.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ Ν. ΒΟΥΤΥΡΑΣ

ΚΩΣΤΑ ΠΑΡΟΡΙΤΗ :

«ΤΟ ΠΑΛΑΤΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ».

Στὸ ἐρχόμενο.

“ΔΙΑΛΟΓΟΙ,”

ΑΦΡΟΔΙΤΗ

LVII

Σκορπάει φιλιὰ ἢ Ἀνατολή, βροχή, τὰ ῥόδα ὁ ἥλιος.

Σὰν ἀνοιχτό, χαίρει ἢ ψυχὴ, μόλις, στὸ φῶς, μπονμποῦνι.

Καὶ νά, μέσ' ἀπ' τὰ κύματα, ἀφημένη,
στῶν ἀγνιῶν φιλιῶν τὴν πρώτη πύρη,
στῶν ἀγνιῶν ξεφύρων τᾶύλο χᾶδι,
στοῦ φωτός τὴν ἀγγάλι ὄραϊα δοσμένη,
μέσ' ἀπ' τὸ κύμα μπρόβαλε ἢ Κυθήρη·
χαμογέλαε ἢ Φύση, ὅπως ποτέ της,
καὶ γύρω ἀφήνει δλόθερμο ἕνα «χαῖρε»
καὶ «χαῖρε» ἀντιφωνήσαν τᾶρογιαλία,
καὶ χαίρεται στὸ πρῶτο ἀνάβλεμμα της·
γύρω σπαίρνουν ὄλα, ξαφνισμένα,
μόνη ἢ σιγὴ κρατεῖ τὸ θαυμασμό τους,
βαθειά, στὴ μυστικὴ χαρὰ τους λάμπουν.

Τὸ κύμα δίπλωσε, σκασιτὸ κρατήθη, ἀποκοιμείται.

Ξάφνου, φωνὴ γλυκύτατη ἀναδίνει,
ἀπὸ πηγὲς λὲς κ' ἔβγαινε παρθένες,
ἀπάνω ἀπ' ὄλα ἀχώντας στὴ γαλήνη,
σπῶντας τὴ μυστικὴ σιγὴ τῶν ὄλων·
Αὔρες, στὰ γαλήνα φτερά σας, πάρτε
τὸ λόγο, ποῦ σὲ λίγο θέλει ἀνθίσει,
στὰ χεῖλη, ποῦ τοῦ Πόθου αἰλοῖ γενήκαν,
στὰ χεῖλη, ὃ πρωτανάβρυντο μεθῦσι,
τῆς Κυθήρας· βουβά τὰ πάντα γύρου,
σὰ σὲ μαγεῖα ὄνειρου βυθισμένα,
σὰ σὲ μέθη ἱερῆ, σὲ νάρκη ἀγία,
ἀκοῦν δετὰ τὴν ἄλλη Συμφωνία.

Τὰ χέρια ὑψώνονται, ἄτρεμα, στὸ φῶς—Μυσταγωγία !—

— Ἐλκυκανανέει, μέσα μου, σὰν τὴ χαρὰ, τᾶγερῖ·
σὰ ῥοδαυγὴ, πρώτη φορὰ, τὰ χεῖλη της ἀνοίγει,
μὲ θεῖο ἕνα χαμόγελο πρὸς τοῦρανοῦ τὰ μέρη,
ὅμοιά ἢ ψυχὴ μου ἀνέβηκε, καθάρια, πρὸς τὸ φῶς σου,
σὰ φλόγα ὑψώθηκε ἱερῆ, στὸν οὐρανὸ σου, ὃ Πόθε,
μόλις στὰ στήθη μου ἐννοίωσα βαθειὰ τὴν πρώτη ἀνάσα.
σὰν κύμα ἀνέβηκε ἢ ζωὴ, στὰ χεῖλη μου, κ' ἀστράφτει
μὲς τῶν ματιῶν μου τὴ λαμπρὴ παρθένα ἢ ὁμορφιά της.

Χαρές μου ποῦσθε ; ποῦ γλυκὰ παιδιὰ μου ;

Ἔρωτα ξύπνα ! τρέξε ἔδῳ κοντὰ μου,
Ἦμερος στὸ πλευρὸ μου πέτα ἀγάλη,
μῦσα ποτέ δὲ γνώρισες παιχίδια,
μῦσα ποτέ δὲ σκόρπισες φιλιᾶκι.

σὰ χελιδόνια οἱ δύο σας, σὰν ἀηδόνια,
στὴν ἀγνιῆ λικνεῖστε με ἀναγάλλια,
γέλιοιο σκορπεῖστε γύρω μου καὶ μῦθο,
πέταλα ῥόδων, χουδία ἀνθῶν, ζουμπούλια·
κλείνουν τὰ μάτια μου ἄθελα—ἢ ψυχὴ μου
χαμογέλαε ὀλότερη—σβυσμένη,
σὰν ἀπὸ μέθη πνίγεται ἢ φωνὴ μου..

Θνητοὶ χαρεῖτε τᾶνθη μου, θεοῖστε
μάγνη ψυχὴ, σὰν καίνο, τὸν Ἄπριλη,
μάγνη ψυχὴ στὸν Ἔρωτα δοθῆτε,
πάνω ἀπ' τὴ Γῆ, στὸ πλάνο, πέταμά σας—

Ἀστράφτουν γύρω οἱ οὐρανοὶ στεφάνια νὰ τῆς ῥίξουν.

Ἔρωτες μύριοι, ἀχνόλεπτες, τὴν προβοδοῦν, Νερσίτες,
στὴν πέρα ἀκτὴ, γελούμενη, σὰν ἀπ' τὸ κύμα ὑψώθη,

μέσα σὲ λάμψη ὀλόφωτη, σὲ κόσμον νέων ἀχτίδων.

Καὶ πρὸς τὰ ξένα ἀνοίγει τὰ φτερά της,
χαρούμενη, πρὸς τὴ δικὴ της πλάση,
πρὸς τὸ δικὸ της τόρα φεύγει ἀνθῶνα,
μακρὰ ἀπὸ μᾶς, γοργά, στὸν Ὀλυμπὸ της..

Ἀφρολετοῦν, στὸ διάβα της, σύννεφα ὀλάσπρων κύκνων.

Ὀλοῦθε τότε ἀντήχησε τραγοῦδι Ὀκεανίδων·
φωνὴ, κάπως τρεμάμενη, θαμπή, σὰν ἀπὸ τρομο,
μεστὴ, ποῦ κορυφώθηκε σὲ μιὰ κραυγὴ πνιγμένη :

» Ἀγάπη ! » ...

1915

ΦΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ

Τοῦ φίλου Γ. Κυριακίδου.

Πρὶν φτάσει, πρὶν ἀνοίξει τὸ πορτόφυλλο ὁ Μίντας στά-
θηκε σὰ νὰ νοιώσει μέσα του κάποιο δισταγμὸ.. Ἀλήθεια
ἀπόψε δὲν πῆγαινε ὅπως ἄλλοτες.. Ἦ ὄψη του σὰ νὰ ἦτα-
νε γελασμένη, τὰ μάτια του σὰ νὰ φέγγανε καὶ θάρρευσ-
πῶς πάταγε τόσο ἀλαφρά.. Θᾶπρεπε νὰ μὴν ἀνοίξῃ τὸ πορ-
τόφυλλο μὰ νὰ τριγυρνᾶ ἔτσι γύρωθὲ του..

Κι' εἶχε καιρὸ νὰ νοιώσῃ τὴν κρυφὴ χαρὰ, μακρὰ μω-
νάχος του στὴ σκέψη πῶς πρόσαινε κατὶ..

Μὰ σὲ λίγο τὸ χλωμὸ φῶς τῆς κάμαρας ἔρριχνε τὸ ἀν-
τίφεργο πάνω του κ' ἴσκιωνε τὸν τοῖχο τῆς εἰσοδος. Μπρο-
στά του ὄρθη στὸ τραπέζι στεκόταν ἢ Χρηστίνα. Κι' ἢ μη-
τέρα της μπαινόβγαινε στὴν κάμαρα μὲ τὸ ψευτόγελο σὰ
χεῖλια..

Ἦτανε χυμένη ἐκεῖ μέσα μιὰ γλυκεῖα μυρουδιά, ἢ μυ-
ρουδιά τοῦ λιθανιοῦ ὑψωμένη σ' ἕνα ἀρηθὸ σύγγεφο, σὰν
φωτισμένη βέργα σ' ἡλίου ἀχτίνα.

— Τι σοδρθε να λιθανίσης, εἶπε στή μητέρα της. Γιόμισε τὸ σπίτι..

Ὁ Μίντας τὴν κοίταξε σὰ νὰ σιγνεφιάστηκε γιὰ μιᾶς τὸ πρόσωπό του. Ἐκείνη σὰ νὰ νοίωσε τούρριξε τὰ μάτια της καὶ τὸν κοίταξε..

— Σὲ πειράζει, τὴ ρώτησε μόνο.

— Πασκίζει γιὰ τὴν ἄλλη ζωὴ γι' αὐτὸ—γέλασε ἡ Χρηστίνα διασμένηα.

— Δὲν ντρέπεσαι τῆς φώναξε ἡ μητέρα της πού μπήκε στήν κάμαρα. Ἔτσι γιὰ μιὰ στιγμὴ θυμήθηκα πὼς εἶχα καιρό.. Ἦτανε μιὰ ἀπὸ τίς ἐπιθυμίες τοῦ πατέρα σου.. Τὸν θυμάμαι πὺ λιβάνιζε μονάχος του.. Πὼς περνᾶνε τὰ χρόνια..

— Μητέρα μὴν λιθάνιζε κι' ἐκεὶ πὺ ἔπινε..

Ἡ μητέρα της δὲν ἀποκρίθηκε, τὴν κοίταξε μόνο σὰ νὰ μὴν ἀκουσε.

— Μὴ δὲν ἔτρεχε στήν ἐκκλησία, ταχτικά.. μὴ δὲ τὰ κράταγε δλα.. εἶπε ὕστερα ἀπὸ λίγο μὲ φωνὴ σουρτή.

Ὁ Μίντας ἔστεινε ἄφωνος. Στὰ χέρια του ἔπαιζε μ' ἕνα πρασινωπὸ φυλλαράκι κομένο ἀπὸ τὸ βάζο τῶν λουλουδιῶν τοῦ τραπέζιου. Ἀπὸ τὴν ὄψη του εἶχε φύγει πιά τὸ γέλοιο κι' ἔμεινε συλλογισμένος. Ἡ Χρηστίνα ἀκούμπαγε στὸ τραπέζι κι' ἡ μητέρα της ἔφαχνε σὲ κάποιο καλάθι.

— Μητέρα ἀπὸ τὸ λιθάνι τὸν θυμήθηκες; ρώτησε ξαφνικά σὲ τόνο τάχα σοβαρὸ μὰ τὴν ἴδια στιγμὴ γύρισε στὸν Μίντα καὶ τοῦ γέλασε.

— Καὶ τὸν ξέχασα ποτέ. Ἀκόμα τὴ φωτογραφία του τὴν μικρὴ—ἡ μοναχὴ πὺ μοῦμεινε—, τὴν ἔχω φυλαμένη στὰ βράβιατα. Καὶ καθὼς κάθουμαι καμμιά φορὰ γυρίζω καὶ τὴν θλίπω σὰν ἔτοιμη νὰ μοῦ μιλήσῃ. Τὰ μάτια του εἶνε τόσο ζωηρά.. ἐκείνη ἡ γραμμίτσα κάτωθι τους.. ἐκείνο τὸ στέφάνι κι' ὕστερα τὰ λακάκια, τὸ σούφρωμα.. Θεέ μου.. μὲνω πολλές φορὲς καὶ φοβάμαι μὴν πάθω.. Τὰ μάτια του.. καὶ στὴ φωτογραφία..

— Εἶνε κόκκινα κι' ἐκεὶ ἀπὸ τὸ μεθύσι.. ἔκανε ξανά ἡ Χρηστίνα.

— Ντροπὴ σου.. Εἶνε καὶ ξένος ἄνθρωπος.. ἀποκρίθη-
ε ἡ μητέρα καὶ κούνησε τὸ κεφάλι χλευαστικά..

— Μὰ τὰ λὲς ἔτσι.. μ' ἕνα εἶδος.. σὰ ν' ἀπαγγέλνης..

— Μήπως τὸν γνώρισα ποτέ μου.. Μόνο τὴ μυρουδιά, τοῦ λιθάνιου δὲ θυμάμαι.. Ὅσο γιὰ τὸ κρασί, μπόρουσες νὰ μεθύσης ἄμα ἀνάπνεες στήν κάμαρή του.. Μόνο αὐτὸ θυμάμαι ἐγὼ μητέρα..

Καὶ γέλασε μὲ φωνὴ τρικυμιστὴ κι' αὐθάδικη ἡ Χρηστίνα. Καὶ τὰ στήθεια της ἀνασηκώθηκαν στὸ κρεμεζὶ πολκάκι. Ἡ τοῦφα τῶν μαλλίων ἔπεσε στὰ μάτια μπροστὰ μὰ τὰ σήκωσε μὲ τὸ χέρι, μὲ νάξι. Ὑστερα γύρισε στὸν Μίντα.

— Θὰ μείνης μαζί μας νὰ φᾶς..

— Ὅχι, πρέπει νὰ πάω, ἔκανε ἐκεῖνος θὰ μὲ περιμένουνε.. ὕστερα κάθε βράδυ τοὺς ἀφήνω μοναχούς.

— Τί σὲ νοιάζει.. Τὸ λὲς κι' ἐσὺ μ' ἕνα εἶδος.. σὰ νὰ περιμένουνε μὲ τὸ γλυκόλογο στὰ χεῖλη. Καὶ δὶχως νὰ σοσέξῃ τί μουρμούριζε φώναξε στήν μητέρα της.

— Ἐτοίμασε θὰ μείνη δῶ.

Ἡ μητέρα βγήκε ἀπόξω. Ἡ Χρηστίνα σηκώθηκε κι' κλείσε τὴν πόρτα. Τὸ ἀργὸ σύμφερο τοῦ λιθάνιου ἦτανε

ὕψωμένο ἀκόμα στήν κάμαρα καθὼς τὸ χτύπαγε τὸ χλωμὸ φῶς τῆς γωνίας. Ὁ Μίντας τὸ κοίταξε καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴ ἀπὸ τὴ σκέψη του πέρναγε κάποια θύμησι θολή, κάποιο δράδυ, στήν ἐκκλησία, στήν ἀπαλὴ μυρουδιά τοῦ λιθάνιου.. Ὑστερα οἱ μορφὲς οἱ παληὲς σὰ νὰ ξεχωρίζανε κι' ἀναδούονταν..

Καθὼς ἔκλεισε τὴν πόρτα ἡ Χρηστίνα τοῦ φάνηκε πὼς ξύπνησε ἀπὸ μιὰ ἡμερὴ γλυκειὰ σκέψη.. Μὰ ξανά ἀνασηκώθηκαν τὰ στήθεια της στὸ κρεμεζὶ πολκάκι καὶ τὰ μάτια του στυλώθηκαν ἐκεὶ ἀσάλευτα..

— Τὴν πιάνει πολλές φορὲς ἔτσι σὰν παραμιλητὸ τοῦ εἶπε..

— Πὺ ξέρεις εἶνε πόνος κι' ἀνακούφιση μαζί σὰν τὰ θυμάται τῆς ἀποκρίθηκε ὁ Μίντας καὶ κοίταξε τὸ φῶς στὴ γωνιά.

Ἡ Χρηστίνα γέλασε μὲ μιᾶς τρικυμιστὰ κι' αὐθάδικα.

— Δὲς; ρώτησε ὕστερα καὶ πῆγε κοντὰ του.

— Τί ἄλλο ἔκανε ἐκεῖνος.

— Νὰ ἀκού δῶ τοῦ ξαναεἶπε. Εἶνε μιὰ μποτιλίτσα μικροῦτσικη τόση δά.. Ἄμα βρεθῆ μονάχη της.. πίνει.. κρυφά.. κι' ὕστερα θυμάται τὸν πατέρα μ' ἕνα εἶδος.. πὼς νὰ στὸ πῶ.. ἔτσι τραγικό.. Ἄστειο πὺ μοῦ φαίνεται.. Εἶνε ἀπὸ συμπάθεια.. ἢ ἀπὸ θλιβερὰ θύμησι γιὰ τὴν μνήμη του..

Καὶ ξανά τὰ στερνά της λόγια τὰ σκέπασε τὸ αὐθάδικο γέλοιο, τὸ γέλοιο πὺ τὴν συγκλονίζε δλάκερη καὶ πὺ ἔκανε τὰ στήθεια της ν' ἀνασηκώνονται στὸ τσιτένιο πολκάκι. Ὁ Μίντας τὴν ἔδλεπε μηχανικά κι' ἄφωνα. Ἐνοιωθε τὸ αἷμα του νὰ σφυρίζῃ μέσα του κι' ἡ καρδιά του χτύπαγε δυνατὰ. Μπροστὰ του χυτὸ τὸ κορμί της γλύστραγε στὰ χέρια του, στήν ἀγκαλιά του θερμὸ μὲ τίς ἀπαλὲς σὰν τριανταφυλένιες σάρκες, πίσω ἀπὸ τὸ τσιτένιο κρεμεζὶ πολκάκι. Σὲ μιὰ στιγμὴ ἔσκυψε πάνου της μὰ ἡ Χρηστίνα τὸν τράβηξε.

— Κουράστηκες, ρώτησε.

— Ὅχι πὼς σοῦ φάνηκε, ἔκανε ἐκεῖνος καὶ ζήτησε νὰ μιλήσῃ.

— Νὰ γιατί ἀφαιρένεσαι καὶ σὺ. Μιλᾶς γιὰ τὸ σπίτι σου ξαφνικά.. Δὲ βλέπεις; Κλίνω τὴν πόρτα καὶ σὰ νάμαι μοναχὴ μαζί σου σ' ὄλο τὸ σπίτι.. Καὶ σὺ δεμένος μαζί τους στὸ πλάι τους καὶ τοὺς συλλογίζεσαι κάθε στιγμὴ.. Ἡ γρηὰ θάχῃ τὴν μποτιλία τώρα δίπλα της.. ἀλλοίμονο ἂν πρόσμενα ἀπ' αὐτὴ νὰ νοιαστῇ γιὰ μένα.. κι' ὕστερα θυμάται τὸν πατέρα.. ξέρεις γιατί; Γιατί τῆς ἔρχεται ἡ ὄρεξη μὲ τὸ σπέρτο.. Ἀνάδει ἡ φαντασία της..

— Εἶνε δικαί σου.. δὲν πρέπει νὰ μιλᾶς ἔτσι.. τῆς εἶπε ὁ Μίντας, σκύβοντας ξανά τὸ κεφάλι κάτω.

— Δὲν ντρέπεσαι ἐγὼ ξέρω μονάχα σένα. Κι' ὕστερα ἤθελα νάφουγα ἀποδῶ μέσα μαζί σου.. νὰ γύριζα.. Εἶνε μιὰ ἐποχὴ. Σήμερα πὺ εἶχε σιγνεφιάσει εἶδα ἐκεὶ κάτω, καθὼς ἔγερνε ὁ ἥλιος κάτι σιγνεφιάκια πὺ τραβήχτηκαν χρωματισμένα.. καὶ σὲ στοχάστηκα μαζί μου.. ὄξω μακριά.. στὰ γυμνὰ χωράφια.. Δὲ σοῦ φαίνεται παράξενο.. Εἶνε ἔτσι ἕνα εἶδος.. πολλές φορὲς πὺ μὲ πιάνει..

Καὶ ξαφνικά σάπασε. Ἡ ἀναπνοὴ της ἦτανε γρήγορη κι' ὁ Μίντας πὺ τὴν κοίταξε τοῦ φάνηκε γιὰ μιὰ στιγμὴ

χλωμὴ μ' ἀγριεμένα μάτια.

Τὸ κορμί της χυτὸ κόλπωνε στὸ τσιτένιο φόρεμα. Τὸ σκαρπίνι ἔκλεινε τὸ πόδι σ' ἀραχνούφαντῃ κάλτσα καὶ γλύστραγε ἀνάλαφρα σὰ νὰ πέταγε. Τὴν εἶδε πὺ πῆγε ὡς τὴν πόρτα κι' ἔβαλε τ' ἀφτί της.

— Ξέρεις τοῦ εἶπε. Κάθεται καὶ μᾶς ἀκούει. Ἔτσι διηγιέται καὶ γιὰ τὸν πατέρα.. Κάθε φορὰ πὺ θὰ ῥχότανε κάποιος δικός μας στὸ σπίτι τὰ ἴδια ἔκανε.. Γλύστραγε στίς πόρτες σὰν φεῖδι... Κι' ἔτσι καθὼς ἦτανε θεέ μου μ' ἐκεῖνα τὰ φρύδια, μ' ἐκεῖνα τὰ ματάκια καὶ τὰ λακάκια πὺ λέει ἡ μητέρα..

Τὸ φῶς σὰ νὰ σιγώσθινε. Ἡ Χρηστίνα εἶχεν ἔρθει κοντὰ του τώρα καὶ τοῦ μίλαγε σιγὰ σὰ νὰ μουρμούριζε, στ' ἀφτί του.

— Ἐχουμε καιρὸ νὰ πάμε ὄξω, τῆς ἔλεγε.

— Ναί.. Σκᾶνε τώρα ὄμορφα στὰ περβόλια τὰ λουλούδια.. κι' ὕστερα ἡ μυροδιά τους..

Ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἕνας χτύπος ἀκούστηκε ἀπὸ τὴ διπλανὴ κάμαρα καὶ τρομάξανε. Ὁ Μίντας ἔλυσε τὰ χέρια πὺ τὴν κράταγε μὰ ξανά ἡ Χρηστίνα ἤρθε κοντὰ του κι' ἔγειρε Ἦταν ζεστὴ ἢ τριανταφυλένια σάρκα της καὶ τὸ κορμί της στὰ πόδια του πεσμένο πάνω.

Ὁ χτύπος ἀκούστηκε ξανά ὄξω ἀπὸ τὴν πορτα κι' ἡ φωνὴ τῆς μητέρας βραχνὴ σὰν ὑπόκωφα.

Βγήκανε καὶ περάσανε στήν ἄλλη κάμαρα.

Τὸ τραπέζι ἦτανε στρωμένο κι' ἡ καρέκλες μπροστὰ.

Κι' ἡ μητέρα ὄρθια μὲ νυσταγμένα μάτια.

Καθὼς μπήκανε ἡ Χρηστίνα τοῦσφιξε τὸ χέρι δείχνοντας τὴν μητέρα. Ὁ Μίντας τὴν κοίταξε καὶ καθήσανε. Βροχὴ μὲ κρότο τρομαχτικὸ ἀκούστηκε τώρα στὰ τζάμια, στήν ἀλλή μ' ἄερα μαζί ἄγριο, μανιασμένο..

— Κι' ἦτανε γιὰ νὰ καλωσυνέψῃ, εἶπε ἡ Χρηστίνα.

— Τὰ σιγνεφιάκια πὺ κοκινίσανε σὰν ἔγειρε ὁ ἥλιος καὶ τραβηχτήκανε.

Ὁ ἄερας ἔπαψε μὲ μιᾶς κι' ἡ βροχὴ ἀκούστηκε τώρα μὲ λιγότερο χτύπο..

Γυρίζοντας στὸ σπίτι τοῦ ὁ Μίντας ἔνοιωθε τὴν ἴδια ἀγριάδα μέσα του. Ἡ βροχὴ εἶχε πάψει. Μόνο οἱ δρόμοι γυαλίζανε κι' ἄστραφτε πέρα μακριὰ στίς βουνοκορφές. Ἡ νοτισμένη γῆς μύριζε.

Καθὼς μπήκε ἔνοιωσε πὼς ξαφνικά ἡμέρευε κάτι μέσα του. Σὰ νὰ τὸν τριγύριζε κάποιο κακὸ καὶ ξαφνικά ἔφουγε μακριὰ του. Ἡμερὰ μὲ σιγανὲς πνοὲς ἀναπαύονταν ἡ μητέρα του, κι' ἡ ἀδερφή του.. Σὰ νὰ ἦτανε στὰ πρόσωπά τους μιὰ καλωσύνη— τοῦ φάνηκε. Καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴ λυπήθηκε μέσα του. Μὰ ξαφνικά θυμήθηκε τὴν Χρηστίνα καὶ τὴν μητέρα της. Τὸ γέλοιο της τὰ λόγια της ἀντηχήσανε στ' ἀφτί του. Ἡ φωνὴ της, κι' ὕστερα ἡ βραχνὴ φωνὴ τῆς μητέρας της.

— «Εἶνε ἕνα εἶδος..» συλλογίστηκε καὶ θυμήθηκε τὰ λόγια της.

Μὰ ὁ ἄγριος ἔρωτας τρικύμισε μὲ μιᾶς τὴ σκέψη του καὶ δὲ θυμότανε παρὰ μόνο τὸ κορμί της στὸ τσιτένιο κρεμεζὶ φόρεμα, καὶ τὸ σκανταλιάρικο πρόσωπο.. Κι' ὕστερα

τὰ λόγια της γιὰ τὰ λουλούδια πὺ σκάζαν στὰ περβόλια..

Σὲ λίγο δὲν ἀκούγε παρὰ μόνο τίς ἀλαφρὲς πνοὲς τῆς μητέρας του καὶ τῆς ἀδερφῆς του. Ξαφνικά σὰ νὰ γαλήνηφε καὶ στοχάστηκε τὴν Χρηστίνα μὲ ἡμερο, φωτισμένο ἀπὸ ἄδολο χαμόγελο πρόσωπο.. Κι' ὕστερα τὰ λόγια της γιομάτα καλωσύνη..

Κοίταξε τώρα ὄξω. Ὁ οὐρανὸς ἦτανε καθαρὸς κι' ἔφεγγε σὰ νὰ εἶτανε ἔτοιμο ν' ἀπλωθῆ φῶς πολὺ, γαλανοπὸ. Τ' ἄστρα μόνο τρεμοσβύνανε καὶ πέρα φαινότανε, ἡ μακριὰ γραμμὴ τῶν κυπαρισίων κι' ὕστερα τὰ γυμνὰ χωράφια.

Καθὼς ἔγειρε τοῦ φάνηκε πὼς εἶδε μιὰ ἡμερὴ μορφὴ—σὰ νὰ ἦτανε ἡ Χρηστίνα, δὲν ξεχώρισε—νὰ ἔρχεται πλάι του, ἤσυχα μὲ τὸ ἴδιο γέλοιο στὰ χεῖλια καὶ στὰ μάτια—καὶ νὰ τοῦ σφαλῆ σιγανὰ τὰ ματόκλαδα..

ΑΔ. Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ

Ἡ Αἰσθητικὴ *

III.— Ἡ θέσις τῆς Αἰσθητικῆς στὸ διάγραμμα τῶν Ἐπιστημῶν.

Ἄν, κατὰ τὴ συμβουλὴ κάθε φιλοσοφίας, πρὲς νὰρχίζουμε ἀπὸ τὰ λᾶ γιὰ νὰ προχωροῦμε στὰ σύνθετα, ἡ πρώτη ἐπιστῆμη εἶνε ἡ Μαθηματικὴ. Γιατί αὐτὴ εἶνε κι' ἡ ἀπλούστερη. Ἄνθρωπος πὺ δὲν ξέρει τίποτ' ἄλλο, πὺ δὲν ἔχει παρὰ τὸ μυαλὸ του, τὸ λογικὸ του, μπορεῖ ἐξαιρέτα νὰρχισῆ ἀμέσως νὰ τὴ μαθίῃ καὶ νὰ καταλαβαῖν κατάβαθα τῆς ἀλήθειας τῆς μαθηματικῆς. Ἡ Μαθηματικὴ δὲν χρειάζεται καμμιά ἄλλη Ἐπιστῆμη.

Ἔπειτα ἔρχεται ἡ Φυσικὴ, μιὰ Ἐπιστῆμη πὺ δὲν χρειάζεται παρὰ Μαθηματικά. Ἔπειτα ἡ Χημεία, πὺ χρειάζεται καὶ τὰ δῶ—καὶ Φυσικά καὶ Μαθηματικά. Ἔπειτα ἡ Γεωλογία, ἡ Ὄρυκτολογία κι' οἱ λοιπὲς Ἐπιστῆμες πὺ ἐξετάζουν τὴν ἀψυχη Φύσι, εἴτε ἀφηρημένες, εἴτε ἐφαρμοσμένες. Κι' ἀκολουθεῖ ἡ ἐξετάσι τῶν φαινομένων τῆς Ζωῆς: Ἡ Βιολογία. Γιὰ νὰ εἶνε κανεὶς βιολόγος (φυτολόγος, ζωολόγος, ἀνθρωπολόγος, φυσιολόγος, ἀνατόμος, γαιτρος καὶ κ. τ. ε. κ.) χρειάζεται νὰ ἔξη τὰ συμπεράσματα τῶν προηγουμένων Ἐπιστημῶν. Αὐτά, μαζί μὲ τὰ συμπεράσματα τῆς Βιολογίας, πρὲς νὰ ἔξη κανεὶς γιὰ νὰ εἶνε κοινωνιολόγος. Ἡ Κοινωνιολογία εἶνε ἡ ἐξετάσι τῶν κοινωνικῶν φαινομένων. Πάρνῃ τὴν Κοινωνία σὰν ὄργανισμὸ ζωντανὸ, καμωμένο ἀπὸ ἄτομα, ὅπως ὁ ὄργανισμὸς τοῦ φυτοῦ ἢ τοῦ ζώου εἶνε καμωμένος ἀπὸ κύτταρα. Κλάδοι τῆς μεγάλῃς αὐτῆς Κοινωνιολογίας εἶνε κι' ἡ Ἱστορία, κι' ἡ Φιλολογία, κι' ἡ Ἀρχαιολογία, κι' ἡ Νομικὴ, κι' οἱ Πολιτικὲς Ἐπιστῆμες (**).

Κι' ἔρχεται τέλος ἡ μεγαλήτερη, ἡ συνθετώτερη, ἡ Ἐπιστῆμη τῶν Ἐπιστημῶν, ἡ Φιλοσοφία. Γιὰ νὰ φιλοσοφήσῃ κανεὶς, πρὲς νὰ ἔξη τὰ συμπεράσματα ὅλων τῶν ἄλλων Ἐπιστημῶν. Θέμα τῆς Φιλοσοφίας γενικά εἶνε τὰ μεγάλα λεγόμενα προβλήματα, πὺ προβάλλουν στὸ νοῦ τοῦ σκεπτόμενου ἀνθρώπου: Τί εἶμαστε; Ἀπὸ ποῦ ἐρχόμαστε; Ποῦ πηγαίνουμε; Τί εἶνε ὁ κόσμος; Τί εἶνε ἡ Ψυχὴ; Τί εἶνε ὁ Θεός; Τί εἶνε ἡ Ἀλήθεια; Τί εἶνε τὸ Καλὸ; Τί εἶνε τὸ Ὄρατο; Ποιά εἶνε τὰ καθήκοντά μας;—Καθὲν ἀπ' αὐτὰ τα προβλήματα τὰ ἐξετάζει κι' ἕνας κλάδος τῆς Φιλοσοφίας ἰδιαίτερος. Ἔτσι ἔχουμε: Μεταφυσικὴ, (ἡ γενικὴ, ἡ καθαυτὸ Φιλοσοφία.)

(*) Ἡ ἀρχὴ στὸ περιεσμένο φύλλο, σελ. 24.

(**) Αὐτὲς δὲς, πρὶν ἰδρῶθῆ ἡ Κοινωνιολογία ἀπὸ τὸν Κόντ καὶ τὸν Σπένσορ, δὲν ἦταν καταταγμένες. Πολλοὶ μάλιστα ἔλεγον πὺ δὲν εἶνε κἂν Ἐπιστῆμες, γιατί δὲν ἔχουν αἰώνιους νόμους. Τώρα δὲς, πὺ κατατάχθηκαν στὸν κλάδου τῆς Κοινωνιολογίας, νομοίτους θεωροῦνται οἱ νόμοι τῆς Ἐπιστήμῃς αὐτῆς.—Γρ.-Ζ.

Οντολογία, Θεολογία, Ψυχολογία, Ηθική κι Αισθητική. Σ όλα τα φιλοσοφικά συστήματα, η Αισθητική ξεχεται τελευταία. Τελευταία και στο διάγραμμα των Έπιστημών. Πού θα πή ότι, για να φιλοσοφήσει κανείς άπάνω στο 'Ωραίο, χρειάζεται να ξέρη τὰ συμπεράσματα όλης τής Φιλοσοφίας κι όλων των άλλων Έπιστημών.

Αλλά μή τρομάζετε! Έμεις εδώ δεν χρειάζεται να ξέρουμε, παρά τὰ πιο στοιχειώδη. Δέν θα φιλοσοφήσουμε μόνοι μας, παρά με την οδηγία δασκάλων τραγών. Έκείνοι τάξεραν, όλα. Και πρέπει να τούς έχουμε καθ' έμπιστοσύνη. Όταν εξαφνα, για να στηρίξουν μιὰ απόδειξή τους, θα μάς θυμίζουν τὸ τάδε συμπέρασμα τής Ψυχολογίας ή τὸ δείνα τής Φυσικής, δέν θα χρειάζεται βέβαια να νοιώσουμε τήν Ψυχολογία ή τή Φυσική, για να βλέπουμε ἀν λένε ἀλήθεια. Θά τούς πιστεύουμε με τὸ λόγο τους. Έτσι, ἀν ή Αισθητική στάθηκε δύσκολη για κείνους, πού για να τήν κάμουν, έπρεπε να μάθουν τόσα, έμεις, για να τὰ μάθουμε ἀπ' αυτούς, δέν θα χρειασθούμε παρά καλή θέληση και προσοχή.

IV.—Τὸ διάγραμμα τής Αισθητικής.

Είδαμε ποιά εινε ή θέση τής Αισθητικής στο σχέδιο, στο διάγραμμα των άλλων Έπιστημών. Ας ιδούμε τώρα ποιά εινε τὸ δικό της σχέδιο, τὸ δικό της διάγραμμα. Δηλαδή τί πραγματεύεται, τί περιλαμβάνει. Και με ποιά σειρά, με ποιά τάξη και μέθοδο.

Ο αισθητικός λοιπόν φιλόσοφος εξετάζει τὸ 'Ωραίο. Πολλά και διάφορα βέβαια προβλήματα γεννιοῦνται στο νοῦ του, όσο σκέπτεται, όσο φιλοσοφεί άπάνω 'ς αυτό. Όλα όμως αυτά τὰ προβλήματα άνάγονται 'ς τ' ακόλουθα δύο:

- Α'. — Ποιά εινε ή επενέργεια τοῦ 'Ωραίου στην ανθρώπινη ψιχή;
Β'. — Ποιά εινε, κατάβαθα, ή οὐσία, ή φύση τοῦ 'Ωραίου;

Όποιος θά μπορούσε να ποικιρή 'ς αυτά τὰ δυό ερωτήματα, θα μάς έλεγε για τὸ 'Ωραίο όλο κι' όλο πού μπορεί κανείς να μάθη γι' αυτό.

Για τὸ πρώτο ερώτημα, άρκει ή Ψυχολογία. Δέν έχουμε παρά να παρατηρήσουμε μέσα μας, για να ιδούμε τί επενέργεια, τί επίδραση, τί αποτέλεσμα έχει τὸ 'Ωραίο στην ανθρώπινη ψιχή. Γι' αυτό τὸ θεωροῦν όλοι από τὰ προβλήματα πού λύνονται εύκολα.

Τὸ δεύτερο όμως φαίνεται δυσκολώτερο. Γιατί ξεφεύγει από τὰ όρια τής Ψυχολογίας και χρειάζεται τήν επέμβαση τής καθαυτοῦ Φιλοσοφίας, τής Μεταφυσικής. Λύνεται όμως. Με τὸν ίδιο τρόπο πού λύνεται και τὸ πρόβλημα τοῦ 'Αληθινοῦ, και τὸ πρόβλημα τοῦ Καλοῦ. Όπως έκαμαν δηλαδή οί φιλόσοφοι, για να βροῦν τί εινε κατάβαθα τὸ 'Αληθινὸ και τὸ Καλὸ ('Αγαθόν), έτσι μπορούν να κάμουν για να μάθουν και τήν οὐσία τοῦ 'Ωραίου. Εινε από τὰ προβλήματα πού μπορεί να τὰ λύση ὁ ἀνθρώπινος νοῦς. Θά τὸ ιδούμε, ἅμα συλλογισθούμε με τὸν ακόλουθο τρόπο:

Η ψιχή τοῦ ἀνθρώπου εινε βέβαια μίς, αλλά, να ποῦμε έτσι, τρισυπόστατη. Αποτελείται μαζί από Διανοητικό, από Αισθητικό, από Βούλητικό. Εινε δηλαδή συγχρόως και Νόηση, κι Αίσθηση, και Βούληση ή Ένέργεια. Όταν λέμε, οτι τὸ 'Ωραίο προσβάλλει τήν ανθρώπινη ψιχή, έννοούμε φυσικά οτι τήν προσβάλλει ὁλόκληρη, ἀπ' όλες τής μεριές: και σά Νόηση, και σάν Αίσθηση, και σά Βούληση. Τὸ Α' λοιπόν από τὰ δυό ερωτήματά μας, χωρίζεται σε τρία, αυτά:

- 1.—Ποιά εινε ή επενέργεια τοῦ 'Ωραίου στο Διανοητικό;
2.—Ποιά εινε ή επενέργεια τοῦ 'Ωραίου στο Αισθητικό;
3.—Ποιά εινε ή επενέργεια τοῦ 'Ωραίου στο Βουλητικό;

(Αυτὰ τὰ τρία, ἀπλοῦστερα, μεταφράζονται έτσι: Πῶς γνωρίζουμε με τὸ νοῦ και πῶς κρίνουμε τὸ 'Ωραίο;— Πῶς τὸ αίσθανόμαστε;— Και τί μάς κάνει να κάνουμε;)

Λοιπόν, και 'ς τὰ τρία αυτά ψυχολογικά προβλήματα, ὁ κοινὸς νοῦς έχει έτοιμες τίς ἀπαντήσεις του. Πάρτε έναν ἀνθρωπο συνηθισμένο, με κοινὸ νοῦ και με κοινή μόρφωση, και ρωτήστε τον ξαφνικά: «Ποιά επενέργεια έχει τὸ 'Ωραίο στο Διανοητικό σου;» Θά σᾶς κυτᾶξη με τὸ στόμ' άνοιχτό. 'Αν τὸν ρωτήσετε όμως τὸ ίδιο πρᾶγμα, μα κάπως ἀλλοιωτικά, ἀπλοῦστερα, —ἀν τοῦ πητε παραδείματος χάρι:

— 'Υπάρχουν στον κόσμο ὠραία πράγματα;

— 'Ω ναί! πολλά! θά σᾶς ἀπαντήσω άμέσως.

Δείξτε του κατότι δυό ὁμοια πράγματα ὁποιαδήποτε, ἀλλὰ τὸ ένα ἄσχημο και τᾶλλο ὠραίο. Και πητέ του να διαλέξη. Θά ιδήτε οτι θά διαλέξη τὸ ὠραίο. Δείξτε του πάλι ἄλλα δυό ὁμοια πράγματα, ὠραία και τὰ δυό, ἀλλά τὸ ένα πολὺ πιο ὠραίο από τᾶλλο. Και πητέ του να διαλέξη. Θά ιδήτε οτι θά διαλέξη τὸ ὠραιότερο.

Και τώρα, δέν εινε τὸ ίδιο σά να σᾶς εδοσε ὁ κοινὸς αὐτὸς ἀνθρωπος, ὁ κοινὸς νοῦς, αυτές τίς τρεῖς ἀπαντήσεις;: «Ο νοῦς μου πιστεύει, οτι υπάρχει στον κόσμο 'Ωραίο.—'Ο νοῦς μου ξέρει ποιά εινε τὰ χαρακτηριστικά, τὰ γνωρίσματα τής 'Ωμορφιάς και ποιά τής 'Ασχημίας.— Τὸ 'Ωραίο, καθὼς τὸ βλέπω, γεννᾶ μέσα μου τήν ιδέα ἐνός 'Ιδανικοῦ Τύπου, πού τὸν μεταχειρίζομαι για μέτρο και μετρῶ μ'αὐτὸν τούς διάφορους βαθμούς τής 'Ωμορφιάς.» Έτσι λύνε ὁ κοινὸς νοῦς τὸ 1ο από τὰ τρία ψυχολογικά προβλήματα πού θέσαμε.

Ας ιδούμε τώρα τὸ 2ο. Ας πάρουμε τὸν ίδιο ἀνθρωπο και, χωρὶς να τὸν τρομάξουμε με τήν ἀτόπητη ερώτηση «ποιά εινε ή επενέργεια τοῦ 'Ωραίου στο Αισθητικό σου;» ἄς τὸν ρωτήσουμε ἀπλᾶ και ἤσυχα:

— Σᾶρέσει να βλέπεις ὠραία πράγματα;

— Ἄκους έχει! θά μάς ἀπαντήσω άμέσως.

— Γιατί;

— Διότι! Γιατί εὐχαριστιέμαι να τὰ βλέπω.

— Κι' ή εὐχαρίστηση αὐτή πού σου προξενεί τὸ 'Ωραίο, εινε ὁμοια π. χ. μ' εκείνη πού σου προξενεί ένα καλὸ φαί;

— Καθόλου! Όταν τρώω καλὰ φαγιά, εινε ἀπόλαυση σωματική· όταν βλέπω ὠραία πράγματα, εινε ἀπόλαυση πνευματική.

— Και ποιά από τής δυό ἀπολαύσεις σου φαίνεται ἀνώτερη, ευγενικώτερη, ἀνθρωπινώτερη: να τρώς γάλο γεμιστὸ ή να κοιῶς ένα ὠραίο ποίημα;

— Η δεύτερη βεβαιότατα!

— Δέν μοι λές τώρα: ἀνθρωπος υλιστικός, φιλήδονος, μοιράζεται πρόθυμα με τούς άλλους τὸ ἀντικείμενο τοῦ πάθους του, ή μήπως τὸ θέλει ὅλο για τὸν εαυτὸ του και μόνο για τὸν εαυτὸ του;

— Έννοείται. Η ὑλοφροσύνη, ή φιληδονία, κάνει τὸν ἀνθρωπο εγωιστή.

— Ἀνθρωπος όμως πού αγαπᾶ τὸ 'Ωραίο, εινε τὸ ίδιο;

— Καθόλου! 'Ο φιλότεχνος ἀνθρωπος γίνεται ἀπεναντίας ποιά εὐτυχισμένος όταν βλέπη και τούς άλλους να γαποῦν και να θαυμάζουν, οτι αγαπᾶ και θαυμάζει αὐτὸς.(*)

Όταν ὁ Κοινὸς Νοῦς μάς ἀποκρίνεται έτσι, εινε τὸ ίδιο σά να μάς έλεγε ένας άλλος, πιο καλλιεργημένος, φιλοσοφικώτερο: «Τὸ 'Ωραίο, καθὼς προσβάλλει τὸ αίσθητικό τοῦ ἀνθρώπου, γεννᾶ μέσα του ένα αίσθημα εὐχάριστο, διαφορετικὸ από κάθε σωματικὴ ήδονή, μιὰ ἀγνή πνευματικὴ ἀπόλαυση, ευγενική, ὑψηλή κι ἀφιλόκερδη.» Να λοιπόν κι' ή λύση τοῦ δεύτερου από τὰ τρία ψυχολογικά προβλήματα πού μάς παρουσιάζει τὸ 'Ωραίο.

Ας έλθουμε τώρα στο 3ο. Ένα πλῆθος περιστατικά από τήν καθημερινή ζωή θά μάς ἀπαντοῦσαν, όταν ρωτοῦμε ποιά εινε ή επενέργεια τοῦ 'Ωραίου στο ἀνθρώπινο Βουλητικό. Ένας νέος, από τήν ἐπαρχία, ερχεται στην Ἀθήνα να σπουδάση Νομικά. Πηγαίνει στα Μουσεία, στις Έκθέσεις, θαυμάζει ἀγάλματα και ζωγραφιές, πού πρώτη φορά βλέπει 'ς τή ζωή του, γνωρίζεται με καλλιτέχνες, παίρνει τή συνήθεια να ἐπισκέπτεται τὰ ἐργαστήρια τους, σιγά-σιγά ἀνακαλύπτει πῶς κι' αὐτὸς θά μπορούσε να κάμη τὰ ίδια, δοκιμάζει, ή κλίση του φανερώνεται και, ἀφίνοντας κατὰ μέρος τὰ

(*) Πραγματικῶς, αὐτὸ εινε από τὰ κυριώτερα γνωρίσματα τής αισθητικής ἀπόλαυσης. πού διαφέρει από κάθε ἄλλη σωματικὴ ή ψυχικὴ τοῦ ἀνθρώπου. Φιλότεχνος πού θᾶθελε ζηλότυπα τὸ 'Ωραίο μόνο για τὸν εαυτὸ του, δέν θᾶταν καλὰ στην ὑγεία του. Παράδειγμα ὁ Λουδοβίκος Β' τής Βαυαρίας. Έξῶδες ἐκατομμύρια για να κάμη θέατρο και να δίνη 'ς αὐτὸ παραστάσεις μοναδικές. Έννοοῦσε όμως τήν βλέπη μονάχος του. 'Ε, ὁ Λουδοβίκος Β' τής Βαυαρίας ἦταν ἀπλοῦστατα ένας τρελὸς.— Γρ.—

Νομικά, γίνεται στο τέλος ζωγράφος.— Ένας άλλος, μαθητής, διαβάξει Σολωμό και Βαλαωρίτη. Τὰ ποιήματά τους τὸν συγκινοῦν βαθειά. Τοῦρχει ή ιδέα να κάμη κι' αὐτὸς τέτοια. Δοκιμάζει... γράφει τούς πρώτους του στίχους... πετυχαίνει... τὸν εἰπαινοῦν... γίνεται ποιητής! — Ένας νέος ἐργάτης πηγαίνει μιὰ βραδυά στο Μελόδραμα. Η μουσική τοῦ Ροσσίνι τὸν ένθουσιάζει. Κρατεῖ στο νοῦ του όλες εκείνες τίς μελωδίες και, φεύγοντας από τὸ θέατρο, προσπαθεῖ να τίς ἀποδώση με τή φωνή του. Βρίσκεται τότε πῶς έχει πλούσιο λάργυγα κι' αὐτὸ μουσικό. Κι' ὁ νέος ἐργάτης γίνεται σε λίγο ένας ἔξοχος τεχνός.

Τέτοια, μυριάδες. Αλλά και οἱ ίδιοι, πού ἤλθατε δω να γίνετε ήθοποιοί, από τί κινήθηκαν; 'Ω, χωρὶς ἄλλο: θά είδατε στο θέατρο καλοῦς ήθοποιούς να παίζουν καλὰ ἔργα. Και τ' 'Ωραίο πού σᾶς παρουσιάστη' έτσι και σᾶς συγκίνησε, είχε σύγκαιρη επίδραση στο βουλητικό σας και σᾶς ἔκαμε ὥστε να θελήσετε να κάμειτε και οἱ ίδιοι, — να ἐκφράσετε μιὰ μέρα τὸ 'Ωραίο με μιὰ ἔσοχη ήθοποιία, σάν εκείνη πού θαυμάσατε και, σᾶς, τὸ εὐχομαι ὁλόψυχα, ἀνώτερη! — Ἀν ἐρμηνεύσουμε τώρα φιλοσοφικά ὅλ' αὐτὰ τὰ περιστατικά τής καθημερινής ζωῆς, θά ιδούμε πῶς σημαίνουν ὁλόφανερα: «Η επενέργεια τοῦ 'Ωραίου στο ἀνθρώπινο Βουλητικό, εινε να κινή τὸν ἀνθρωπο, να τὸν σπρώχνη δυνατὰ ὥστε να κάμη κι' αὐτὸς ὠραία πράγματα.»

Ας ιδούμε τώρα τὸ Β' ἀρχικό πρόβλημα, εκείνο πού τὸνομάσαμε μεταφυσικό: Ποιά εινε ή οὐσία κι' ή φύση τοῦ 'Ωραίου; Ποιά εινε ή ιδέα, ή ἐσωτερική Ἀρχή, πού κρύβεται κάτω ἀπ' τὰ ἐξωτερικά γνωρίσματα τής 'Ωμορφιάς;— Και στο δύσκολο αὐτὸ ἐξῶτημα, τὸ δυσκολώτερο τουλάχιστο ἀπ' ὅλα, ὁ Κοινὸς Νοῦς έχει τήν ἀπάντησή του.

Πάρτε ένα κοινὸ ἀνθρωπο, πού νᾶχη μανία με τὰ λουλούδια. Και, για δοκιμή, προτείνετε στο «φιλανθή» αὐτόν, να αντικαταστήση τὰ ὠραία φυσικά λουλούδια τής σέρρας του με ἄλλα ὁμοια, μα τεχνητά. Θί σᾶς κυτᾶξη με ἀπορία, θά νομίση πῶς τὸν κοροϊδεύετε. Ἀν ἐπιμένετε όμως, βέβαια θά σᾶς φωνάξη:

— Τί λές, ἀδελφέ! Σοβαρὰ μοι προτείνεις να πετᾶξω τὰ ζωντανὰ αὐτὰ τριαντάφυλλα, τὰ γαρύφαλα, τούς κρίνους, και να βάλω ἄλλα, πού θά τούς λείπει τὸ κυριώτερο: ή ζωή;

— Μι δέ θά φαίνονται για ψεύτικα, τοῦ λέτε. Όλοι θά γελιοῦνται. Και σὺ ὁ ίδιος.

— Α μᾶ! Ἀν θά γελιοῦνται τὰ μάτια μου, ὁ νοῦς μου όμως δέν θά γελιέται. Έμένα δέ μᾶρέσει τ' 'Ωραίο πού φαίνεται, με τ' 'Ωραίο πού εῖνε. (Όχι δηλαδή ή ἐπίφαση τοῦ 'Ωραίου, ἀλλ' τὸ 'Ωραίο τὸ ίδιο.)

Ας μεταφράσουμε τώρα αὐτὴ τήν ἀπάντηση 'ς τήν επιστημονική γλώσσα. Σημαίνει 1ο: οτι κάτω ἀπό τὰ ἐξωτερικά γνωρίσματα, τὰ χαρακτηριστικά, τίς μορφές τοῦ 'Ωραίου, ὁ κοινὸς νοῦς διακρίνει κι' ἀνομολογεῖ τήν ὕπαρξη μιᾶς κρυμμένης οὐσίας, μιᾶς ἐσωτερικής, οὐσιαστικής Ἀρχῆς. 2ο: οτι ἀπό τήν ἐπισκόπηση, ἀπό τήν ἐξέταση αὐτῶν τῶν χαρακτηριστικῶν, αὐτῶν τῶν μορφῶν, ὁ νοῦς κρίνει ἀν ή οὐσία πού είπαμε ὕπαρξη ή λείπει. και 3ο: οτι τὰ χαρακτηριστικά, ή μορφές τοῦ 'Ωραίου δέν έχουν για τὸ νοῦ ἀξία, (κι' ἐπομένως δέν εινε γι' αὐτόν τὸ 'Ωραίο,) παρά μόνο καθόσον ὕπαρξη κάτω ἀπ' τίς μορφές ή οὐσία εκείνη κι' ἐκφράζεται, φανερώνεται ἀπ' αὐτές.

Τὸ πρόβλημα λοιπόν τοῦ 'Ωραίου δέν εινε ἄλλο, ἀφού τὸ λύνει κανείς και χωρὶς να εινε φιλόσοφος.

[Στᾶλλο φύλλο τελειώνει]

ΓΡ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΗΜ.—Τὰ μαθήματα τοῦ κ. Ξενοπούλου στη Δραματικὴ Σχολή τής 'Εταιρείας Ἑλληνικοῦ Θεάτρου, (ὁδὸς Νίκης 50Α) ἐξακολουθοῦν τακτικά κάθε Πέμπτη, 6—7. Ἐκτὸς ἀπό τούς μαθητές, συχναζοῦν και ἀκροατές, κυρίες προπάντων και δεσποινίδες. Οἱ ἀκροατές εινε δεκτοί με χωριστὴ πληρωμή κατὰ μάθημα.

Τὰ περασμένα φύλλα βρίσκονται μόνον στα Βιβλιοπωλεία.

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

(Κάθε συνεργάτης μας εὐθύνεται για ὅσα γράφει)

ΓΙΑ ΤΟΝ Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗ

SCRIPTA MANENT

Στο «Έργο τοῦ Κ. Π. Καβάφη», πού τύπωναν τὰ «Γράμματα» τὸ 1917, ὁ κ. Γ. Βρισιμιτζάκης προσπαθεῖ σε τριάντα πυκνοτυπωμένες σελίδες ν' ἀποδείξη πῶς ὁ ἀλεξανδρινὸς ποιητής ἰκανοποιεῖ ἰσα-ἰσα τὰ λεία τή «νέα συνείδηση», φτάνει πού ὁ ἀναγνώστης του να μὴν εἶναι «συνήθης» και «πίσω τῶσον, ὥστε να μὴν κατορθῶν η να δῇ στη σκέψη τοῦ Καβάφη παρά μιὰ παραξενιὰ κι' ένα μεράκι.»

Γι' αὐτὸ ἐμείναμε κατάπληκτοι όταν διαβάσαμε στο προηγούμενο φύλλο τοῦ «Βωμοῦ» ν' ἀποκαλεῖται ὁ Καβάφης ἀπὸ τὸν ίδιο κ. Γ. Βρισιμιτζάκη «ἀσυνείητος» και ν' ἀποκηρύσσεται με δσην ἐπικολαν ἀνακρηχθῆκε μεγαλόπνοος μαίτρ μιᾶς νέας πολυσέδασης Σχολῆς.

Δέν ξέρουμε ποιοί λόγοι ἔσπρωξαν τὸν κ. Βρισιμιτζάκη ν' ἀνακαλέσῃ, έτσι ἀτόπητα, τὸν χθεσινὸν ἀνεπιφύλακτόν του θαυμασμόν για τὸν Καβάφη, μήτε ὅμως και μποροῦμε, ὅσο και να τὸ θέλουμε, να πιστέψουμε πῶς τὸ γεγονός: οτι τὸ ὄγδοο μέρος τῶν ποιημάτων τοῦ Καβάφη ἀναφέρεται: σε τάφοι», εἶταν ἰκανὸ να πείσῃ (;) τὸν κ. Βρισιμιτζάκη για τήν κατάρπωση τής ποιητικῆς δυνάμεως και ἀξίας ἐνός, πού, τὸ κάτω-κάτω και στὰ θέματα πού «ἔζων θάνατο» ἀποτυπώνει τήν ευγενικώτερη και ὑποβλητικώτερη σφραγίδα. Καί, ἐπειδὴ δέν ἐπιθυμοῦμε ν' ἀδικήσουμε τὸν κ. Βρισιμιτζάκη με μιὰ γνώμη πού δέν τήν ὑποβάλλει: ή συγκεκριμένη του ὁμολογία, τὸν παρακαλοῦμε θερμῶτα να μάς ἀπαντήσῃ με κάποια δικα ολογία και ὀχι αἰθαίρετα: Πῶς, ή «ἐπιτυμειακή» ποίηση τοῦ Καβάφη, νομίζει οτι ξεφεύγει καθόλου ἀπ' τήν κλιτᾶ «sensibilitῆ» του, πού εὐθὺς εἰ ἀρχῆς φανέρωσε και με τήν ποία τόσον ἐπεβλήθη και τοῦ ίδιου (και πού ἐμεις βέβαια κάθε ἄλλο παρά τή θαρροῦμε «χριστιανική».

Η ἀπάντηση τοῦ κ. Γ. Βρισιμιτζάκη θά μᾶς εἶταν πολὺ ἀναγκαία, γιατί ἐμπρός μας σήμερα ὑψώνεται μιὰ περίεργη ἀντίφαση, πού θά βρισκόμαστε ἀληθινὰ σε πολὺ δυσάρεστην ὑποχρέωση να τήν ἐξηγήσουμε, ὅπως προτιμάμε, στη διὰλεξη πού ἔχουμε τήν τιμὴ να κάνομε σε λίγον καιρὸ, στο Φευσάγῃ τοῦ Βασιλικοῦ Θεάτρου, ἀναλύοντας πλατύτερα τὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ Κ. Π. Καβάφη.

XIV. XI. 18

ΓΙΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΚΚΙΝΑΚΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ Κ. ΚΑΒΑΦΗ

Τὸ ἔργο τοῦ ἀλεξανδρινοῦ ποιητῆ κ. Καβάφη συνήντησε ἀντιπάλους και θιασώτες· και οἱ ἀντίπαλοι, ἦσαν ἀπ' ὅσα κατάλαθο, ἀνθρωποι πού ἀδυνατοῦσαν να αίσθανοῦν αὐτὴ τὴ φόρμα τής ποίησης πού μπορεί να ὀνομασθῇ «διανοητική». Όσο για τούς θιασώτες του τούς σαγγήνεψ προ πάντων ἀπ' τὴ ποίηση τοῦ κ. Καβάφη τὸ μυστικιστικὸ της μέτρο. Είδαμε κριτικές γραμμένες γι' αὐτὸ τὸ ἔργο πού ἔπαιρναν ως κατὰ τὸν κῆρ Μανουήλ τὸ Κομνηνὸ. Και κανεῖς ἴσως ἀπ' τούς κριτικούς πού ἀσολήθησαν με τὸ ἔργο τοῦ Καβάφη δέν παρέλειψε ν' ἀναφέρῃ τὰ Κερίᾶ ὡς τὸ πλέον πρωτότυπο ποίημά του. Είμαστε, ἀκόμη, βλέπτε, πολὺ κοντὰ με τὸ βυζαντινισμό, ὅπως μὴ μάς συγκινεῖ ὅπως ἰδιαίτερα τὸ ποίημα αὐτό. Ἐπιθυμῶντας ν' ἀντιδράσω σ' αὐτὴ τὴ τελευταία τροπή πού ἔτσινα να πάρῃ ή κριτικὴ ἀπάνω στο ἔργο τοῦ κ. Καβάφη, ἐδημοσίεψα εἰς αἶδος μελέτης για τὸ ἔργο τοῦ ίδιου, ὅπου ἐκλήθη θεληματικὰ τὸ μάτι πάνω στο μέτρο τῶν ἔργου τοῦ κ. Καβάφη πού τὸ ὀρεῖλε: στές ἐμπνεύσεις τής μουσικεπαθῆς ἰδιοσυγκρασίας του· και ὅπου ἐβγάλα στο φῶς ἐκαίνα ἀπ' τὰ ποιήματά του ἰδίως πού μάς παρουσιάζεται ὡς εἰδωλοατρικὸς δε'χοντας ὅμως τές ἀναλογίαις πού ἔχει με τὸ «τύπο τοῦ Ἑλληνισμοῦ τής Χριστιανικῆς ἐποχῆς». Ἐπί πλέον —ἀντελῶς αἰθαίρετα— εἰδείξα μέσα στον ίδιο Καβάφη, βασιζόμενος ὅμως πάντοτε ἀπάνω στο ἔργο του, μιὰν ἐξέλιξη πού τὸν κάνει να προσαρμῶζεται ἐπὶ πλέον και πλέον με τὸ πνεῦμα τοῦ αἰῶνά μας. Δηλαδή, ἐχρονολόγησα, για να πῶ έτσι, αἰθαίρετα τὰ ποιήματά του, πρᾶγμα πού εἶχα τὸ δικαίωμα να κάμω, στηριζόμενος ἰδίως στο γεγονός πῶς τὰ νεογραμμένα ποιήματά του εινε ἐκαίνα πού δεῖχον περισσότερο τήν ἀγάπη τής ζωῆς.

Τῆ συλλογῇ τῶν ποιημάτων ποῦ προσέθεσα στὴ μελέτη μου, κανείς δὲν μὲν τὴν ἐπέβαλε καὶ ἤθελε, ἢ συλλογῇ αὐτῇ νὰ ἔχη μίαν ἐνότητα. Ἐδίεξα ἐπίσης στὸ Καβάφη — βρίσκω δὲ πῶς ἐκεῖ συνίσταται ἡ καθαυτὸ πρωτοτυπία του (γιατὶ ποιητὰς ποῦ ἐνοιῶσαν τὴν ποίηση τῆς καθημερινῆς ζωῆς μὲ τρόπο καὶ πρὸ φιλοσοφικὸ καὶ πρὸ βαθῦ ἀπὸ τὸ Καβάφη, ἔχομε τὸ Verhagen καὶ πρὸ πάντων τὸν Walt Whitman, τὸν ἀληθινὸν αὐτὸν ὁποῦν ποιεῖν) ἓνα οὐμορριστικὸ σατυριστὴ τῆς ἀνατολίτικης Ψυχροτροπίας.

Ζῶντας στὴν Αἴγυπτο, γιὰ τὴ πνευματικὴ ἀνάπτυξί τῆς ἐποίας ἀνδιαφέρομαι, νομίζω πῶς ὀφείλω νὰ γράψω ἕνα ἔγγραφο γιὰ τὸ κ. Καβάφη καὶ θὰ τὸ γράψω καὶ σήμερον ἀκόμη μὴν ἀλλάσσοντας ἓνα ν. Διότι ἀνομιολογία τὸ ἔργο τοῦ Καβάφη περιέχει στοιχεῖα ποῦ ἢ νέα συνείδηση τοῦ νεοῦ ἀπὸ τὴν ἡμπορὰ πρὸς ὄψιν τῆς ν' ἀφομοίωσιν.

Ἄλλ' ἢ ἴδια μου συνείδηση ἀπαιτοῦσε νὰ μὴν ἀφίσω νὰ παρανοήθῃ ἢ μικρῇ μου μελέτῃ. Ἐνα μέρος τῆς ποίησης τοῦ κ. Καβάφη εἶναι ἀποκροστικὸ τόσο στὴ νοοτροπία μου ὅσο καὶ στὴν εἰρήνη μου. (Ἐκείνο ἀκριβῶς ποῦ ἐλκύει τοὺς περισσότερους). Τὸ μέρος αὐτὸ τὸ ἔκρινε σύμφωνα μὲ τὴν εἰδωλολατρικὴ ἀντίληψιν ποῦ ἔχω σχηματίσει τῆς ζωῆς. (*). Ὅλο τὸ ἔργο τοῦ κ. Καβάφη, δὲν ἀποκνέει ὀσμὴν εἰδωλολατρικῆς μέρους ἀπ' αὐτὸ ὅστις ἀληθινὰ θάνατο, (ἴδα ἰδιαιτέρως Ἰ. γνατίου τάφος).

Σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα δὲν ἐπανερχομαι, ὁ καθένας, ὅπως στὴν ἀγορὰ, ἀς διαλέξῃ ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ κ. Καβάφη ἐκείνο ποῦ τοῦ ἀρέσει: ἢ ἀς τὸ ἀκτιμήσῃ καὶ ἐλόκληρο, ἐγὼ φρονῶ πρὸ παντός ἐτι τὴ διαύγεια τῶν αἰσθημάτων καὶ ἡ ἀρμονία τῶν τάσεων, χαρακτηρίζουν τὴν ἀληθινὰ εἰδωλολατρικὴ ψυχῇ, καὶ αὐτὴς ἢ ἰδιότητες ἀποκτινῶνται πρὸ δύσκολα.

Τὸ ἐπαναλαμβάνω, ἢ συνείδησή μου ἀποκρούει μὲγα μέρος ἀπὸ τὴ ποίηση τοῦ κ. Καβάφη. Ἀκόμη δὲ ὀλιγώτερον ἀναγνωρίζω τὸ κ. Καβάφη τοῦ Ἰονικοῦ καὶ τοῦ Φιλέλληνα στὴ χυδαία Προθήκη τοῦ Καίρο. ὅπου ἀντὶ νὰ σατυρῇ τὸ λαβαντικὸν ὄμιλον, φαίνεται ἀπειναντίας πῶς τὸν ἀποθεῖται, ἢ στὰς Μέρες τοῦ 1903 ὅπου ἢ ὑπερτροφία τοῦ Ἐγώ του, δὲν φαίνεται νὰ μετριάζεται ἀπὸ ἓνα αἰσθημα παγκόσμιας ζωῆς.

Γιὰ νὰ ἐννοῦμεθα, εἴμεθα γιὰ τὸν εἰδωλολατρικὸν καὶ ἔτι καὶ γιὰ τὸν ἠδονισμὸν καὶ τὸ μυστικισμὸν.

Γ. ΒΡΙΣΙΜΙΤΖΑΚΗΣ

ΓΙΑ ΚΑΠΟΙΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

(Δ. Βουτυρᾶ : «Στὸν ἐρχομὸ τῆς εὐτυχίας»)

Μέσα ἀπὸ τὴ δημιουργία τοῦ Βουτυρᾶ ἔξωρίζουν μερικὰ διαλεχτὰ καὶ φροντισμένα διηγήματα, βλαστημένα στίς γονιμότερες στιγμὲς τοῦ εὐσυνείδητου τεχνίτη καὶ δουλευτῆ. Ἡ κεντρικὴ γραμμὴ ποῦ εἶνε πάντα ἢ ἐπανάσταση ἀυτόρμητη, καὶ δίνεται σὲ μίαν σπάνια ἐνότητα ὁ δάκρυο τὸ ἔργο του, δὲν ὑποτάχεται τὴν αἰσθητικὴ συγκίνηση, τὴν ἀλήθεια ! Ἡ δημιουργία του ὅμως εἶνε τόσο μεγάλῃ, τόσο πολύμορφῃ ποῦ θάπρεπε καὶ τὸ πρὸ μικρὸ του διήγημα τὸ ἠγμένο ἀφρόντιστα στίς ἄκρες ἐνὸς περιοδικοῦ νὰ σταθῇ πηγὴ μελέτης γιὰ τὸν εὐσυνείδητο τεχνοκρίτη. Μὰ συνηθίσαμε στὴν προχειρολογία, στὴν ἐπιπολαίοντα καὶ τὸ σπουδαιότερον στὴ χλιαρότητα τῆς δημοσιογραφικῆς σπουδῆς καὶ ἀντίληψης.

Γιὰ τὸν «Ἐρχομὸ τῆς εὐτυχίας» μιλῆσαν πολλοὶ μὲ ἔξωχωρ ἐνθουσιασμὸν. Στέκεται στὸ θέμα τῆς οἰκογένειας στὴν ἀντίθεση τοῦ ἀδερφοῦ, τοῦ ἀγαπημένου στὸ σπῆτι τοῦ εὐγενικοῦ, τοῦ λεπτοῦ καὶ τοῦ διωγμένου τοῦ ἄορχημου μὰ τοῦ περισσότερου σκεπτικιστῆ. Ἀνάμεσόν τοὺς ἔρχεται ἢ γυναικα σὰν ἀφορμὴ γιὰ τὴν ἀντίθεση τῶν δυὸ τους, σὰν αἰτία γιὰ νὰ δοθοῦν καθαρότερα ἢ ἐσωτερικὲς γραμμὲς τῆς φύσης τους.

Ἐ καταφρονεμένος ἀδερφὸς συναισθάνεται τὴ θέση του — καὶ

(*) Προσῦλαια. Δεύτερη σειρά, πρῶτο τεῦχος : Γράμματα στὸ Τίμο Μαλίνο. «Βωμὸς» περασμένο φυλλάδιον.

* Τὸ ποίημα αὐτὸ ἔχει κυκλοφορήσει μόνον μεταξὺ τῶν φίλων τοῦ Καβάφη κατὰ τὸ δικὸν του σύστημα τοῦ τυπῶνι τὸ καθένα *χωριστὰ — feuilles volantes.

περιγράφοντας τον ὁ συγγραφεὺς λέει: «Αὐτὸς μὲ χαμηλωμένα μάτια γιὰ νὰ μὴ φαίνεται κάποια φλόγα ἐκδικήσεως στεκότανε.. Κἀποτε αἰσθανότανε τὰ μάτια του νὰ ὑγραίνωνται...»

Γιὰ μίαν στιγμὴ ὁ ἕνας ὑπαινιγμὸ τῆς μητέρας του στοχάζεται πῶς μπορεῖ νὰ μὴν εἶνε παιδί τῆς. Καὶ μίαν λύπη ἀπέραντη μὰ μαζὺ ὀμορφῆ καὶ λεπτῆ ποῦ τὴν ζουγραφίζει ὑπέροχα ὁ Βουτυρᾶς, τὸν κυριεύει :

«Ἦθελε νὰ μὴν ἔχη κανέναν, κανέναν γιὰ τὸν ἀγαπᾷ, νὰ μείνῃ μόνος, μόνος καὶ ἔρημος στὸν κόσμον.»

Καὶ παρακάτω : «Γύρισε στὸ σπῆτι του. Ζητοῦσε νὰ λυπηθῇ καὶ νὰ πῆ κατὶ θλιβερό... μὰ τὸ πρόσωπο τῆς ζωντοχόρας παρουσιάστηκε καὶ τὸν τάραξε.. Τὴν εἶδε μὲ ξαναμένα μάγουλα. Καὶ λίγο ἔλλειψε νὰ φωνῆ ἄγρια ἀπὸ ἐπιθυμίαν μανιακίαν ὅπως τὰ κτήνη.»

Στεγνὰ τὸ σπῆτι ἔρχεται ἢ εἰδηση μεγάλῃς κληρονομίας. Ἡ εὐτυχία γιὰ ὄλους καὶ ἢ δυστυχία, ἢ λύπη γιὰ τὸν μεγάλον ἀδερφὸ ποῦ στοχάζεται :

«Ἐγὼ θὰ φύγω τώρα.. Τί θέλω δῶ...»

Γιὰ μίαν στιγμὴ δίνεται ἐντονη ἢ ἀπόσταση ποῦ τὸν χωρίζει ἀπὸ τοὺς δικούς του. Κι' αὐτὸ γιὰ τὸ συναίσθημα πῶς δὲν τὸν δίνει τίποτα μαζὺ τους, παρὰ μόνον ἔχτρα, σταλάχτης ἀπὸ μικρὴν ἢλικία στὴ τρυφερῇ του ψυχῇ.

Κι' ὁ καταφρονεμένος ἀδερφὸς πέρνει τὴν ἀπόφαση νὰ φύγει. «Θαμπὰ σὰ εἶχανε τραβηχτεῖ ἀπὸ τώρα μακριὰ του, εἶδε τὰ πρόσωπα τῶν γονέων του, τῆς ἀδερφῆς του, τοῦ ἀδερφοῦ του, καὶ τὰδε αὐτῇ τῇ φορᾷ χωρὶς μῖσο, ἔχτρα.» Καὶ σκύβοντας τὸ κεφάλι ἔκλαψε.

Τὸ σκοτάδι εἶχεν ἔρθει.

Τὸ μικρὸ δωμάτιο τὸ λυπηθῆκε καὶ μαζὺ λυπηθῆκε τὸν ἑαυτὸ του, ὅλη του τὴν περασμένη ζωῇ, τίς σκέψεις του, τοὺς πόνους, τὰ δνευρά του.. Ἀρχισ νὰ μαζεῖ γρήγορα τὰ ὄρθα του κι' όταν τελείωσε στῆθη κοντὰ στὸ παράθυρο καὶ σφόνγισε τὸν ἰδρωτὰ του.. Ὁ γυῖλλος εἶχε πάψει.. Ὁ οὐρανὸς ἦταν καθαρὸς καὶ ἄστρα λάμπανε. Πέρα ἄστραψε ὅμως σὰ ν' ἄνοιξε, κούνησε τὰ φτερά τῆς γιγάντια φωτεινῇ πεταλοῦδα καὶ ἐθῆς πάλι νὰ τᾶκλεισε.»

* * *

Τὸ ῥωμῆϊκο σπῆτι ζουτανεῦεται ἀθέλητα, ἀσυνείδητα, θάλεγε κανένας στὸ ἡμερὸ ξετύλιγμα τοῦ «Ἐρχομοῦ». Κάτι τίς μπισμένο στὸ ὀμὰ μας, στὴ φυλὴ μας : ἢ γκρίνια ! Καὶ νοιώθουμε τόσο ἐσωτερικὰ, τόσο σὺψυχα τὴν ψυχολογία τῶν προσώπων στὴν ἀπλότητα ἐκεῖνῃ τοῦ ὕφους, στὴ λαγαρισμένη σκέψη ποῦ στεγνὰ αἰστανόμαστε ἐντονα τὴν πίκρα μὰ καὶ τὴν ὀμορφῆ λύπη, στὴν πεσιμιστικὴ ἀπόφαση τοῦ καταφρονεμένου ἀδερφοῦ.

ΔΔ. Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΜΟΥΣΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Στίς 11 τοῦ Νοέμβρη δόθηκε ἢ πρώτη συναυλία τῆς Στρατιωτικῆς Ὀρχήστρας.

Τὸ πρόγραμμα κατὰ τὸ περισσότερον μέρος, ἀποτελοῦσαν Ἐλληνικὲς συνθέσεις, ὅπως τὸ «Ἰντερμέτζο» ἀπὸ τὸ γνωστὸ μελόδραμα «Μάρτυς» τοῦ ἀλησμόνητου μουσουργοῦ μας Σαμάρα, τὴν «Ἐλληνικὴ Σουίτα» τοῦ Λαυράγκα μὲ τὰ χαρακτηριστικώτατα Ἐλληνικὰ μοτίβα τῆς καὶ ἓνα μικρὸ ἀριστουργηματικὸ «Πρελούδιον» ἀπὸ τὸ ἀνέκδοτο μελόδραμα τοῦ ἴδιου «Ἡ ζωὴ εἶν' ὄνειρον» γραμμένον πρὸ τριάντα χρόνων.

Στὸ τέλος τοῦ προγράμματος ἦταν ἢ «Γιορτῆ» τοῦ Γεωργίου Λαμπελῆ.

Τὸ θαυμάσιον αὐτὸ Ἐλληνικὸν ἔργον ἐκτελούμενον γιὰ δευτέρην φορὰ, εἶναι ἓνας ἐπίλογος κάποιου εἰδωλλίου. Ἀρχίζει πρῶτον μόνον μὲ ἓνα Φλάουτο καὶ μετὰ μαζὺ μὲ ἓνα πί-

φερον γίνεται ἓνας χαριτωμένος διάλογος, γιὰ νὰ μᾶς παρουσιάσουν κατὶ τὸ βουκολικόν.

Σιγά — σιγά, μὲ μίαν δυνατὴν ἐκδήλωσιν (ἀπ' ἔλθῃ τὴν ὀρχήστρα) μᾶς φέρνει στὸ πανηγύρι, τὴν εἰκόνα τῆς Ἐλληνικῆς γιορτῆς, σὲ μίαν στιγμὴ μένει μόνον ἓνα Ὀμοιον ἀφίνει μερικὲς νότες μελαγχολικῆς, μὰ κι' αὐτὲς περνοῦν σὰ συννεφάκι, ἀρχίζουν καὶ δεσπόζουσι πάλι οἱ πρῶτοι γνωστοὶ ἤχοι γιὰ νὰ τελειώσῃ κυριαρχῶντας τὸ γιοματὸ ζωῆ τῆς γιορτῆς ἀλλέγκρο μοτίβον.

Γιοματὸν αἰσιοδοξία καὶ Ἐλληνικὸν πνεῦμα τὸ ἔργον αὐτὸ τοῦ ποιητῆ καὶ μουσουργοῦ Γ. Λαμπελῆ μὲ θυμίζει καὶ κάποια τραγοῦδι τοῦ ποῦ λέει :

Ἐναν τραγὸν σκοπὸν γυρεύω τώρα,

Ἐνα σκοπὸν ποῦ νὰ τὸν λένε ὄλοι,

Ποῦ νάχῃ μέσα ἀκέρηρα τὴν Ἑλλάδα

Ἡ «Ταφῆ» τοῦ Μητρόπουλου ἐμπνευσμένη ἀπὸ ἓνα χωρίον τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου, ἀρκετὰ χαρακτηριστικὴ μὲ κάποιαν ὅμως ἐπίδρασιν τῶν μεγάλων δασκάλων, ὑπόσχεται ὅτι ὁ νεαρὸς συνθέτης ἔχει τὴν διάθεσιν νὰ ἐργασθῇ γιὰ τὴν Τέχνην μὰ πρέπει νὰ βρῇ τὸν ἑαυτὸν του.

Γιὰ τὰ ἄλλα ἔξω ἔργα δὲν γράφω φτάνει τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα.

Ὁ Λοχαγὸς Καζαντζῆς (βιολί) μὲ μεγάλῃ συγκίνησιν μᾶς ἔδειξε καὶ πάλι τὴν δεξιότητά του.

Συγχαρητήρια στὸν Διευθυντὴ τῆς ὀρχήστρας Ταγματάρχην κ. Καλομοίρην Γενικὸν Ἐπιθεωρητὴν Στρατ. Μουσικῶν, γιὰ τὴν πρωτοβουλία του ἦταν ὁ καταρτισμὸς τῆς Στρατ. αὐτῆς ὀρχήστρας, ποῦ μᾶς ἔδωσε μίαν καλὴν μουσικὴν ἀπόλαυσιν.

Μὰ θὰ ἔχομε ταχτικὰ παρόμοιους ;

BENIAMIN

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Ἐκθεσεῖς ὕδατογραφῶν Ἀγγ. Γιαλλινᾶ (αἰθουσα Γεο)

Καὶ μόνον γιὰ τὴν εἶχε τὸ θάρρος ν' ἀνοίξῃ σὲ τέτοιον καιρὸν ἐκθεσεῖς ὁ εὐγενικὸς καλλιτέχνης ἢ Ἐλληνικὴ Τέχνη τοῦ χρωστᾷ εὐγνωμοσύνην καὶ πάλι, δὲν μπορεῖ ἢ ἴδια νὰ μὴ μᾶς κακιώσῃ, ποῦ ἀναλαμβάνομε νὰ γράψωμε κατὶ, ποῦ νὰ μὴν εἶναι ἀπ' τὴν ἀρχὴν ὡς τὸ τέλος ἓνας ἐπιδοκιμαστικὸς θαυμασμὸς.

Μὲ τὴν βοήθειαν ἐνὸς διαλεχτοῦ φίλου, τοῦ νεαροῦ ζωγράφου κ. Γιολλάση, ἐπεσκεψθῆκα τὴν ἐκθεσὶν τοῦ Γιαλλινᾶ. 161 πίνακες, τοποθετημένοι σὲ δυὸ φιλόξενες αἰθουσας: 161 ἂν ὁ Γιαλλινᾶς τὸ ἤθελε, θὰ μπορούσαν νὰ εἶνε καὶ 1161, ἢ, ἂν τὸ προτιμοῦσε, μόνον 61, — χωρὶς μὲ τοῦτο ν' ἀλλάξεν ἢ ἐντύπωσιν καὶ ὁ τόνος ἀπ' τὴν ἐκθεσιν. — Ἀμέσως νοιώθει κανεὶς τὸ πεπειραμένον χέρι τοῦ ἰσορροπημένου διδασκάλου ὄλα, κ' ἢ παραμικρότερη γραμμὴ, τραβηγμένα θετικὰ, γνωστικὰ, προϋπολογισμένα ἔννοιαι κανεὶς πόσο βαραίνει αὐτὸ τὸ τελευταῖον προσόν ἐστὶν τόσο τεχνικὰ δύσκολον ὕδατογραφία. Παντοῦ τὸ χρῶμα, τὸ σχῆμα, τὸ μοτίβον, ποῦ θέλει ὁ καλλιτέχνης ἢ ἐμπνευσις ὑπολογισμένη σὰν ἰατρικὴ συνταγή· αὐτὸ ἓνα γραμμάριον πρὸ πολλοῦ. Συννεοῖται ἀπολύτως μὲ τὸ ἔργον τοῦ ἐμπνευσι καὶ ἐκτέλεση ἄρμονικὰ. Ψυχραιμία, σταθερότης, ἀκριβεία, ὄριμη

συμμετρία· ἀποφεύγει πὰ τὰ μεγάλα ὄνειρα, μὰ καὶ τίς ἐπὶ δυνεὺς πλάνες.

Ἡ Κέρκυρα, ἢ Κεφαλλονία, ἢ Ἡπειρος, ἢ Βενετία, — ναί, ὄχι ἢ Βενετία —, λίγη Αἴγυπτος, λίγη Ἰσπανία. Εἰκόνας διαλεγμένες, μὲ ἀρκετὴ ποίηση ἀνταποκρίνονται ἐπὶ πλάσματα τῆς φαντασίας μᾶς γιὰ κάθε μίαν ἀπ' αὐτὰς μὰ πρὸ πάντων ἢ θάλασσα, — ἢ χλιαρῆ, δίχως ἐκφρασι, φτωχεῖα σὲ ὄνειρα, ἢ ἢ πολὺ ἄγρια καὶ ὄργισμένη τὰ δάση, τὰ βουνά, οἱ οὐρανοί, τὰ σύννεφα, τὸ φεγγάρι· ἓνας ἔτι ἄκρο «εἰκαστικὸς» ζωγράφος ὁ Γιαλλινᾶς θὰ θεωροῦσε τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς του, ἂν κατάρθωνε νὰ φθάσῃ τὴ φύσιν, ἐστὶν, ἀτημέλητη πολλὰς φορές, ἐξωτερικὴ τῆς ἐμφάνισι, καὶ νὰ μᾶς πλήξῃ πολὺ διακριτικὰ μὲ κατὶ ἀπ' τὴν μουσικότητά τῆς. — Φαντάζομαι ὅμως ὅτι μὲ δυὸ κυρίως ἀπόψεις πέρνει τὴ φύσιν ἓνας καλλιτέχνης, — μὲ τὴν Ἀπολλώνια καὶ μὲ τὴν Διονυσιακὴν : ἢ τὴν ἐξειδικαιεῖ, τῆς δίνει ὄρισμένην ἐκφρασιν καὶ οὐσιαστικώτερον μορφῇ — κυβερνᾷ δηλαδὴ ἢ Τέχνην ἐστὶν Φύσιν, ἢ τὴν πέρνει ὅπως εἶναι, μὰ μὲ τὴν ψυχῇ τῆς, μὲ τὸ βάθος τῆς, μὲ τὴν ἐσωτερικὴν προσωπικότητα καὶ τότε κυβερνᾷ μᾶλλον ἢ Φύσιν ἐδῶ ἀνήκουον ὁ πανηγυρικὸς πανθεισμὸς κ' ἢ εὐλαθετικὴ κατάνυξι· Ὁ Γιαλλινᾶς περναῖ ἀπ' τὴν μέσην, μὰ πάντα πλησιέστερα ἐστὶν δευτέρῃ· ναί, ἀκόμα καὶ ἔτι ἄρχαῖα τοῦ μάρμαρα, τίς Καρυάτιδες, τοὺς Παρθενῶνας. Ἐπρόσεξε πολὺ καὶ μὲ πολλὴν πείραν, μὰ μπορεῖ νὰ μὴν αἰσθάνθηκε ἄλλο τόσο.

Τάχα πολλὰς φορές, τίς περισσότερες, δὲν περνοῦμε μὲς ἀπὸ τὴν Φύσιν ἢ κί' ἀπὸ χαρακτηριστικῆς σκηνῆς τῆς Πολιτείας, μὰ, μολυσμένοι ἀπ' τὴν σκέψιν, δὲν μπορούμε νὰ ἐπιτύχωμε μίαν λύτρωσιν ; δὲν μπορούμε νὰ αἰσθανθοῦμε τίποτα ἔξω ἀπ' τὸ ἐγὼ μᾶς καὶ ἄδικα μαλλώνομε τὸν ἀσυγκίνητον ἑαυτὸν μᾶς ; — Ὅμως κί' ἔτσι θὰ μπορούσαμε καὶ νὰ ζωγραφίσωμε καί, μίαν ποῦ ἢ ζωγραφία μᾶς δὲ θὰ πάρῃ τὴ μορφήν — (ἂν καὶ αὐτὴ ἔχει βαθὺ καὶ οὐσιαστικὸν τὸ αἰσθημα), μίαν ποῦ δὲ θὰ ἐκφρασθῇ σὰν ἓνα σονέττο τοῦ Heredia — γιὰ τὴν εἶπαμε πῶς ὁ Γιαλλινᾶς δὲν ἀνήκει αὐτοῦ, — αἶ, τότε χρειάζεται μίαν ἄκρα ἐκλεκτικότης. Μόνον ἔτσι θ' ἀναπληρωθῇ ἢ ἔλλειψις τῆς «λεπτομερείας», ποῦ εἶναι ἢ ψυχῇ τῆς ζωγραφίας.

Γι' αὐτὸ, μὲ ἀρέσουν πρὸ πολλοῦ τὰ μελαγχολικὰ θέματα τοῦ ζωγράφου. Ἡ μελαγχολία συννεοῖται πρὸ εὐκολα μαζὶ μᾶς· «ἂν θέλης νὰ συγκινήσῃς λίγο κόσμον, τραγοῦδισε χαρούμενα· ἂν θέλης νὰ τὸν συγκινήσῃς ὄλον, τραγοῦδισε λυπητερά· ὄλοι ἔχουν πόνους». Ἐτσι λέει ἓνα γερμανικὸν τραγοῦδι. Ἐτσι, ἢ «Φθινοπωρινὴ Σελήνη» κ' ἢ «Μελαγχολία» μὲ ἀρέσουν καλύτερα ἀπ' τ' ἄλλα. Στὸ δεύτερον, μίαν συστάδα ὄρθων, παχειῶν, πλαστικῶν κυπαρισσιῶν κί' ἀνάμεσα τοὺς οἱ τελευταῖες ἐπὶ βάθος ἀνταύγειες τοῦ ἔσπερινου οὐρανοῦ νὰ τὰ περιχύνουν μὲ ἓνα ἰλαρὸν φῶς· αὐτὸ τὸ φῶς ὑπάρχει κί' ἄλλο, μὰ εἶναι ὑπερβολικὰ χαρούμενον καὶ δυνατὸν. Δειλινὸς ἀνεμὸς φυσᾷ πάνω ἀπὸ τ' ἄγρια χόρτα· εἴμαστε πολὺ κοντὰ μὲ τὴν σιωπὴν, μὲ τὴν εἰρηνικὴν μοναξιά ποῦ ἀγαπᾷ νὰ μένῃ κοντὰ ἐπὶ δέντρα. Ἡ πρώτη ἐντύπωσι εἶναι κί' ἐδῶ τόσο μυστικὸπαθῆ καὶ ἀλαφρεία.

Αἶ, αὐτὸς ὁ πίνακας δὲ φτάνει ; τὰ δέντρα, ἐδῶ, ἔχουν κατὶ, ποῦ ἀναζήτησε ὁ ζωγράφος σ' ὄλους τοὺς ἄλλους. Γιατὶ ὅτι λένε οἱ 161 πίνακες θὰ μπορούσαν νὰ τὸ ποῦ

πολύ λιγώτεροι· οί φαράδες, οί καλόγεροι, οί ποιμένες, είναι παντοῦ σχεδόν οί ἴδιοι. Κάποια ἀσυνείδητη διάσι δὲν ἄφησε νὰ γίνουσι ἕνας, μὰ τοὺς κατακερμάτισε.

Ἄκόμη λίγα μ' ἄλλον ἕνα πίνακα, ποῦ εἶνε ὁ μόνος μορφικός· ἡ διακοσμητικὴ του εἶναι ἄριστη, μὰ δὲν θυσιάσε γιὰ χάρι τῆς τὴν τέχνη. Οἱ «Ροδοδάφνες» (28). Κι' ἐδῶ κυπαρίσσια πάλι, μὰ πιὸ εὐγενικά, κι' ἕνα μάτσο πορφυρὰ καὶ γελαστὰ λουλούδια. Τὸ φόντο πάλι εἶναι φῶς· μὰ ἐδῶ ὄχι πιὰ δύσι, ἀλλὰ ἕνα ξέσπασμα παρθενικῆς εὐτυχίας. Μιά συγκινητικὴ χαρὰ, σὰν ἐξαγορασμένη μὲ πολλὰ δάκρυα· τὸ σκυθρωπὸ δένδρο, ὁ θάνατος, ἡ σκιά, ἀφήνεται τέλος νὰ νικηθῇ καὶ γελᾷ γιὰ μιὰ στιγμὴ συγκαταβατικά.

T. A.

*Εκθεσις Παπαδημητρίου—Ἀριστέως—Noir

Ἐνας ἀποχωρισμὸς ἀπὸ ἐξυπνο μάτι τοῦ χαρακτηριστικοῦ τῆς σύγχρονης ζωῆς, σὰν τὴν ἐντύπωση ποῦ μᾶς ἀφήνει στὸ θέατρο μιὰ διακοσμητικὴ ἐπιθεώρηση, μὲ μιὰ λεπτὴ φαντασία ποῦ τείνει νὰ μιμηθῇ τίς Ἰαπωνικῆς λεπτότητες ζωγραφισμένες σὲ βεντάλιες, —ὕπερβολὴ μὲ τὸ χαρακτηριστὴρα θελκτικοῦ ψεύδους— μιὰ φαντασία ποῦ μπορεῖ νὰ ὑψωθῇ πέρα ἀπὸ τίς χαρακτηριστικὰς Vignettes ὅπως δείχτει τὸ «Ἡδονικὸ λάγγωμα» μὲ τὴν αὐτὴν φανταστικὴν τέχνη πάντοτε. Αὐτὴ ἡ Ἐντύπωσή μας ἀπὸ τὴν ἐκθεσὶν τοῦ κ. Παπαδημητρίου. Εἶνε ἀκόμη μερικοὶ πίνακες τοῦ Ἀριστέως ὅπως ἡ «venus» μὲ τὴ θελκτικότητά κάποιων ἀποσθυμένων ὠραιότητων πάνω σὲ δακτυλιδόπτερες. Μὰ ἐκεῖνη ἡ ῥωμαλαία Διονυσιακὴ ζωὴ κάθε ἄλλο ὑποβάλλει παρὰ τὴν ἀπαλότητα τοῦ τίτλου «Θωπεῖαι»! Ἄκόμη τὸ χαρακτηρίζει ἕνας ὑπερβολικὸς χρωματισμὸς στὰ Τοπεῖα του, μιὰ verdure πολὺ φωτεινὴ μὲ ὑπερβολικὴ ἀναλογία κίτρινου χρώματος. Γιὰ τὴ μορφὴ τοῦ Τραγοπόδη στὸ «χορὸν» νομίζει κανεὶς πῶς εἶχε ὑποδειγμὰ του τὸν πίνακα τοῦ Jordaens. «Ἡ Ἀφροδίτη τρεφομένη ἀπὸ τὴν αἶγα τῆς Ἀμαλθείας».

Γ. Θ. ΣΤ.

ΕΔΜΟΝΔΟΣ ΡΟΣΤΑΝ

Ἡ Μεγάλῃ κι' ὠραία Γαλλία, ποῦ σήμερα χαίρεται καὶ εὐτυχῇ γιὰ τὴν ἐκπλήρωση τῆς πιὸ μεγάλης τῆς ἰδέας καὶ πιὸ εὐγενικῆς, τῆς ἀπελευθέρωσης ὀλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητος ἀπ' τὴν βάρβαρη δουλοσύνη (πνεύματος, ἐλευθερίας, ἀνάδειξης), μαζὺ μὲ τὴν ὑπερίσχυση τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἰσότητος, κλαίει συγχρόνως καὶ τὸ χάσιμο ἐνὸς εὐγενικοῦ παιδιοῦ τῆς ποῦ τὴ τίμησε, ἀν ὄχι στὸ πεδίο τῆς μάχης, ὅμως στὸ πεδίο τῆς καλλιτεχνικῆς, καλλοιογικῆς κι' αἰσθητικῆς τῆς ἀνάπτυξης: Γιατί ὁ Ροστάν, ὁ συγγραφέας τοῦ «Συρανὸ», τοῦ «Ἀετιδέα» τῆς «Σαμαρετίτιδας» κι' ἄλλων, ἦταν ἕνας γυιὸς τῆς ἐξευγενισμένης Γαλλίας, ποῦ μὲ κάθε τρόπο, προσπάθησε καὶ κατώρθωσε νὰ τὴν ὠφελήσῃ μὲ τὰ ὠραία του ἔργα, τὰ κοινωνικά καὶ σύγχρονα ἢ παλαιά, τὰ μοντερνιστικά καὶ ποιητικά, ὅστερα ἀπὸ ἕνα Hugo κι' ἕνα Musset, ἕνα Racine κι' ἕνα Lamartine, καὶ σειρὰ ἄλλων εὐγενικῶν παιδιῶν, κι' ἀδελφῶν του.

Ὁ Ἐδμόνδος Ροστάν πέθανε πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἀπὸ γρίππη, καθηγητῆς ἀκόμα καὶ μέλλος τῆς παγκόσμιας ἀκα-

δημίας, στὸ Παρίσι.

Καὶ δὲ κλαίει γι' αὐτὸν μόνον ἡ εὐγενικὴ Γαλλία, μὰ καὶ κάθε ταπεινὸς τεχνίτης, ἀκόμα, ποῦ αἰσθάνεται μέσα του, τὸ αἰσθημα τῆς συμπάθειας, καὶ τῆς ἀλήθειας, γιὰ τὸν τίμιον ἐργάτην ποῦ ἀκατάπαυστα ἐργαζότανε γιὰ τὴν Ἰδέαν!—!

Κ. Θ. ΠΑΠΑΘΕΟΦΙΛΟΥ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

Ἰστέρα ἀπ' τὸν θάνατον τοῦ Μαγκκάκη, μὲ λύπη μας μάθαμε καὶ τὸν θάνατον τοῦ Κερκυραίου παιδίατρου Ν. Κεφαλληνοῦ· ἀπὸ ἕνα του διήγημα ποῦ διαβάσαμε στὴ «Κερκυραϊκὴ Ἀνθολογία» καὶ ἀπὸ ἕνα ἄλλο τώρα τελευταῖα στὴν «Ἀκρόπολι», νοιόθουμε τί ἔχασαν τὰ γράμματα· φαινόταν πῶς θὰ τραβίξῃ ἕνα γερὸ καὶ προπαντὸς ψυχολογικὸ δρόμο· ἐλπίζουμε νάχη ἀνέκδοτη ἐργασία.

Ἀκόμα ἀγγέλθηκε ἀπ' τὸ Παρίσι ὁ θάνατος τοῦ Ροστάν.

Σὲ λίγον θάρχησι στὰ «Διονύσια» ἡ φετεινὴ σειρὰ τῶν διαλέξεων. Θὰ μιλήσουν κατὰ σειρὰ οἱ κ. κ. Ξενοπούλος, Κ. Παλαμάς, Θ. Βελλιανίτης, Ἄρ. Καμπάνης, Π. Χόρν κ. ἄ.

Τὴν ἐρχομένη Κυριακὴ 25 τρ. στίς 6—8 θὰ γίνῃ στὴν αἴθουσα τοῦ καφενεῖου Μαῦρος Γάτος (Ἀκαδημίας—Ἀσκληπιοῦ) συναυλία μὲ τὸν Πολωνὸ μουσικοδάσκαλον Σ. Γκριμπερ. τὴν διοργανῶνει ἡ Σοσιαλ. Νεολαία.

«Πινακοθήκη»

Ἰούνιος—Ἰούλιος καὶ Αὐγουστος—Σεπτέμβριος. Πληθώρα ἀπὸ θεατρικά καὶ καλλιτεχνικά σημεῖωματα, μὲ τὴ δική μας καὶ ξένη φιλολογικὴ κίνηση καὶ μὲ τῆς πεζῆς μεταφράσεις τῶν Ἰταλικῶν ποιημάτων τοῦ Σολωμοῦ ἀπ' τὸν κ. Σπ. Δὲ Βιάζη.

«Νέος Αἰὼν»

Μὲς τὰ τόσα κοινωνιολογικά καὶ πολιτικά ἄρθρα, βρίσκειται καὶ τὸ ὑπέροχον διήγημα τοῦ κ. Βουτυρᾶ «Πάνω στὴ γαλήνη» ποῦ δημοσιεύθηκε στὰ 4 τελευταῖα του τεύχῃ.

Σὲ λίγες μέρες ἀρχίζουν τὴν ἐκδόσὴν τοὺς ὁ «Δόγος» καὶ ὁ «Πυρσός».

Στίς 29 αὐτοῦ τοῦ μηνῆ θὰ κυκλοφορήσῃ ἕνα νέο περιοδικό, ἡ «Ἐπιστημονικὴ Ἐπιθεώρησις». Θὰ εἶναι ὄργανον τῶν φοιτητῶν καὶ θὰ περιέχει μελέτες τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου καθὼς καὶ συνεργασίαν τῶν δικῶν μας καὶ ξένων ἐπιστημόνων. Θὰ μελετᾷ τὰ φοιτητικὰ ζητήματα καὶ θὰ φροντίζῃ γιὰ ἑλα τὰ ἀφορόντα τὸν φοιτητικὸν καὶ ἐπιστημονικὸν κόσμον· στὸ περιοδικό αὐτὸ ποῦ ἔρχεται νὰ συμπληρώσῃ ἕνα μεγάλο κενό, εὐχόμεσθε κάθε προκοπή.

ΔΗΛΩΣΗ

Ἀπὸ τὸ προηγούμενον φύλ. ὁ «Βωμὸς» ἄρχισε νὰ βγαίνει μὲ 12 σελίδες· τοῦτο δὲ μπορούσε βέβαιον νὰ γίνῃ χωρὶς τὴν μικρὴν αὔξησιν ποῦ βάλουμε τὸ χαρτί καὶ τὰ τυπωτικά βρισκονται ἀκόμη στὴν ἴδιαν τιμὴν· χαρτί ἀκόμη δὲν ἤλθε ἄρκετόν, γιὰ νὰ κάνουμε παρακαταθήκη, γι' αὐτὸ καὶ βάζουμε ὅτι βροῦμε μὲ χίλια βάσανα κατορθώνουμε καὶ βγάζουμε τὸ φύλλον δωδεκασέλιδο, γιὰτι μιὰ ἀπ' τῆς δυσκολίας εἶναι σήμερα καὶ ἡ ἔλλειψη ἐργατικῶν χειρῶν.

Ὡς τόσο ὁ «Βωμὸς» γιὰ νὰ μπορεῖ πλατύτερα νὰ ἐκπληρῶνει τὸ σκοπὸν του καὶ σύγχρονα νὰ εὐχαριστῇ τοὺς ἀναγνώστες του, θὰ περνάει ὅλ' αὐτὰ τὰ ἐμπόδια καὶ ἀπὸ φύλλον σὲ φύλλον θὰ γίνεταί καὶ καλλίτερος ἀνάλογον μὲ τὸ λιγότερον τῶν ἐξῴδων του.

Παρακαλοῦμε καὶ πάλι τοὺς φίλους μας νὰ μὴ μένουσι ἀπαθείς στίς προσπάθειές μας· ὅσοι λάβαν τὰ φυλλά καὶ τὰ κράτησαν πρέπει νὰ μᾶς στείλλουν τὴ συνδρομὴν τους. Χάρισμα δὲ μπορεῖ νὰ στέλνεταί τὸ φύλλον.